

Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет
Державний заклад „Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”
Кафедра української літератури

Матеріали
X Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції
**„ТВОРЧИСТЬ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
В КОНТЕКСТІ ДОБИ”**

15 березня 2017 року

Старобільськ – 2017

УДК 821.161.2.09+929 Шевченко
ББК 83.3 (4Укр)1-8 Шевченко
Т 55

Творчість Тараса Шевченка в контексті доби : Мат-ли Х Всеукр. студ. наук.-практ. конф-ції / ДЗ „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Старобільськ : Видавництво Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, 2017. – 107 с.

Рецензенти:

Кизилова В. В. – доктор філологічних наук, професор кафедри філологічних дисциплін Інституту педагогіки й психології ЛНУ імені Тараса Шевченка.

Должикова Т. І. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови факультету української філології та соціальних комунікацій ЛНУ імені Тараса Шевченка.

Редакційна колегія

1. **Пінчук Т. С.** – кандидат філологічних наук, професор, декан факультету української філології та соціальних комунікацій ЛНУ імені Тараса Шевченка.
2. **Ланко О. А.** – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури ЛНУ імені Тараса Шевченка.
3. **Бойцун І. Є.** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури ЛНУ імені Тараса Шевченка.

У збірнику подано матеріали Х Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції „Творчість Тараса Шевченка в контексті доби”. Учасники конференції працювали над проблемами „Традиції й новаторство у творчості Тараса Шевченка”, „Мовознавчі шевченкознавчі студії”, „Візійні світи Тараса Шевченка”.

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 10 від 31 березня 2017 р.)

Автори опублікованих матеріалів і наукові керівники несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей.

Зміст

Традиції й новаторство у творчості Тараса Шевченка	
Гнилицька Юлія Увіковічений у пам'яті народній.....	6
Горбань Анастасія Автобіографічні мотиви у творчості Тараса Шевченка.....	9
Кутько Юлія Релігійні погляди Тараса Шевченка.....	12
Лашко Вікторія Поетична творчість Тараса Шевченка в контексті доби...	15
Ратнікова Аліна Образ Божої Матері в поемі Тараса Шевченка „Марія”...	19
Смитаніна Олена Національний ренесанс Тараса Шевченка: медійна рецепція.....	23
Сухаревська Катерина Образ дівчини-покритки в поемі „Катерина” Тараса Шевченка.....	28
Чередніченко Тетяна Шевченко і Лебединщина.....	31
Яковлева Крістіна Зображення жіночої долі в поезії Тараса Шевченка.....	37

Мовознавчі шевченкознавчі студії.

Коротчук Катерина

Фольклоризми в ранній творчості Тараса Шевченка.....42

Онищенко Аліна

Переклади поезії Тараса Шевченка німецькою мовою.....46

Смірнов Денис

Художній синтаксис творів Тараса Шевченка.....50

Сухомліна Анастасія

Мовознавчі шевченкознавчі студії

Одеського національного університету

ім. І. Мечникова.....53

Харковський Євген

Проблеми перекладу творів Тараса Шевченка

іспанською мовою.....57

Візійні світи Тараса Шевченка.

Ружін Анна

Концепція долі в першому періоді творчості

Тараса Шевченка.....61

Холодняк Анжеліка

Патріотичні мотиви в ліриці Шевченка.....65

Царевська Тетяна

Образ України у творах Тараса Шевченка.....69

Шевченківські мотиви у творах українських письменників

Ганага Анна Постать Тараса Шевченка в житті сучасного українця (на матеріалі творчої спадщини поетів Луганщини).....	72
Гойденко Андрій Шевченківські мотиви у творчості Бориса Грінченка.....	75
Гонтаренко Ірина Візійний світ Тараса Шевченка в художній інтерпретації Івана Дзюби.....	79
Дубова Юлія „Гайдамаки” Тараса Шевченка і „Залишенець. Чорний ворон” Василя Шкляра: перегук історичних полотен.....	82
Дудніченко Віталіна Типологія жіночих образів у творах Т. Шевченка та М. Матіос.....	85
Ленок Марія Екранізація Шевченкової мрії крізь призму філософії А. Куркова.....	88
Шамриха Світлана Тарас Шевченко в рецепції Дмитра Чуба.....	92
Шпинюк Тетяна Світоглядні позиції молоді у творах Анатолія Дністрового.....	98
Юник Анастасія Творчість Тараса Шевченка через призму літературознавчих праць В. Петрова-Бера.....	103

Традиції й новаторство у творчості Тараса Шевченка

Гнилицька Юлія

(ВП „Лисичанський педагогічний коледж
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка”;

наук. кер. – викл. заг. філології О. А. Севастянова)

Увіковічений у пам’яті народній

„Він був сином мужика – і став володарем в царстві Духа. Він був кріпаком – і став велетнем у царстві людської культури”. Мабуть, кожен українець знає, про яку людину Іван Франко сказав ці слова, бо кожен розуміє той неоціненний вклад, який зробила ця людина у скарбницю світової культури. У літературі кожного народу, серед її великих творців, живуть поети, імена яких оповиті невмирущою любов’ю і славою. Таким поетом українського народу є Тарас Шевченко. Він виступив як поет-новатор, приніс із собою в українську літературу слово, сильне духом, новий світ поезії, неповторні образи, картини й барви. Я гадаю, що будь-який громадянин нашої держави знає хоча б один рядок із Шевченківського „Заповіту”, але твори цієї великої людини відомі не лише в межах нашої країни, а й далеко за її кордонами.

Одними з перших, хто став відзначати дні пам’яті великого митця, були українські військовополонені, котрі перебували на території європейських держав [2, с. 207]. По світу зводиться все більше і більше пам’ятників та меморіальних дощок, все більше в честь поета називається вулиць, проспектів, навіть, населених пунктів. Пам’ятники Тарасу Шевченку можна знайти в усіх обласних центрах нашої країни, в селах та навіть за межами України. На сьогодні налічується 1384 пам’ятники Тарасові Шевченку у світі: 1256 в Україні та 128 за кордоном – у 35-ти державах. Це ледь не найбільша кількість скульптур, встановлених одній особі. І це не дивно.

Цікавим є те, що перший пам’ятник видатному українцю було встановлено в Казахстані. Цей пам’ятник відкрито 1881 року у Новопетровському укріпленні на півострові Мангишлак

(нині – місто Форт Шевченко, Мангістауська область, Казахстан) під керівництвом І. О. Ускова, який був комендантом Новопетровського укріплення, коли Шевченко перебував там на засланні, до 20-річчя від дня смерті геніального українця. Авторами цієї скульптури є В. Сухенко та М. Вронський. Ця п'ятиметрова бронзова скульптура просто вражає своєю величчю, тому раджу всім відвідати це пам'ятне місце.

Перший же в Україні пам'ятник Тарасу Шевченку (його погруддя) був встановлений у Харкові у садибі Алчевських у 1881 році. Цей пам'ятник аж до 1901 року не був публічним, адже знаходився у приватній садибі Алчевських. Але одним з найкращих пам'ятників Шевченку є монумент у Харкові, встановлений у 1935 році. Автори пам'ятника – скульптор Матвій Манізер і архітектор Йосип Лангбард. Він є одним із символів міста і водночас – яскравим зразком скульптури.

„Монумент являє собою своєрідну архітектурну спіраль з 11-метровим тригранним пілоном з фігурою Тараса Шевченка всередині і виступами по колу, що оточують пілон, на яких розмістились 16 динамічних статуй – високохудожніх зразків радянської пропаганди, які за задумом автора проекту мали символізувати людей праці та їхню боротьбу за свої права проти пригноблених народу” [1, с. 32].

Ім'ям Тараса Шевченка названо ряд географічних об'єктів (населених пунктів, вулиць), навчальних закладів та інших організацій України. Зокрема, в Києві чотири вулиці Шевченка та бульвар. Шевченка пік – вершина 4 200 м на північному схилі Великого Кавказу, у Боковому хребті. Названа на честь Тараса Шевченка українськими альпіністами, які вперше зійшли на цю вершину Кавказу у 1938 році. В Казахстані ім'я Шевченка носить Форт-Шевченко, з 1964 по 1991 місто Актау мало назву Шевченко.

Щоб увічнити пам'ять Кобзаря, зарубіжні українці називали також його ім'ям площі, прикладом чого був проект міської ради Франції від 2 грудня 1967 р., де йшлося про те, щоб назвати площу у Парижі ім'ям Тараса Шевченка.

В Україні та за кордоном існує багато музеїв Тараса Шевченка. Найбільшим меморіальним комплексом, присвяченим Кобзареві, є Шевченківський національний

заповідник на місці поховання поета на Тарасовій горі поблизу Канева. Національний музей Тараса Шевченка знаходиться у Києві, його філіалом є Літературно-меморіальний будинок-музей. У Торонто, Канада, існує музей, присвячений виключно Шевченківській тематиці.

Вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка знайшло відображення і на сторінках дитячої та молодіжної періодики: „Веселка” (США), „Молоде Життя» (США), „Дитяча Зірка”, „Наше Слово” (Чехословаччина), „Крилаті” (Канада) тощо. У журналах опубліковані вірші поета вміщені його портрети, подані статті про відзначення учнями українських шкіл роковин із дня його народження [4, с. 1].

Вже більше двохсот років пройшло, як перестало битися благородне, мужнє серце геніального поета-революціонера Тараса Григоровича Шевченка. Але світлий образ великого Кобзаря – безсмертний, як і сам народ, що породив його. Вічно нетлінна творчість геніального сина України жива подихом життя, биттям гарячого людського серця. Безсмертна могутня сила його таланту, проникливість і глибина його думки, мужність і ніжність його лірики, гострота і пристрасність його слова, мужність і пісенність його віршів, самовіддана любов його до своєї Батьківщини, свого народу.

Уже для багатьох поколінь українців – і не тільки українців – Шевченко означає так багато, що сама собою створюється ілюзія, ніби ми все про нього знаємо, все в ньому розуміємо, і він завжди з нами, в нас [5, с. 5].

Література

1. Бабишкін О. Шевченкова слава. / О. К. Бабишкін. – К. : Знання, 1989. – 32 с. **2. Большаков Л. Н.** Повість про вічне життя [Текст] : наук.-худож. кн. : пер. з рос. / Л. Н. Большаков. – К. : Веселка, 1990. – 214 с. **3. Гуда Л.** „Шевченкове свято у школі” / Л. Гуда // Рідна Школа. – № 129. – травень 2001 р. – С. 29. **4. Історія** української та зарубіжної культури / За ред. І. Козири. – К., 2001. – 275 с. **5. Руденко О. І.** Вічний як народ : навчальний посібник / Петренко Н. Б. – К. : Либідь, 1998. – 272 с.

Стаття присвячена вшануванню пам'яті українського поета Тараса Шевченка. Ця постать відома в усьому світі, саме тому в світі дуже багато створено пам'ятників, музеїв, географічних об'єктів. У статті узагальнено відомі світові історичні пам'ятки, місця, названі ім'ям великого поета – Тараса Шевченка.

Ключові слова: національна свідомість, митець, вшанування пам'яті, пам'ятники, музеї, Кобзар.

Горбань Анастасія

(ЛНУ імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ;
наук. кер. – к. філол. н., проф. Т. С. Пінчук)

Автобіографічні мотиви у творчості Тараса Шевченка

Творчість Тараса Шевченка – це безцінний скарб української літератури, перлина національної свідомості, невмируща історія народу. Твори Великого Кобзаря завжди були й залишатимуться популярними, бо у них митець порушував найболючіші питання, правдиво змальовував життя бідноти та можновладців, жертвуючи своєю свободою. Саме тому дослідження творчості Шевченка завжди буде актуальним і викликатиме зацікавленість у людей будь-якого віку

І. Франко, О. Білецький, Є. Кирилюк, Ф. Пустова стверджують, що проза Тараса Шевченка наскрізь пронизана автобіографічними мотивами. Протягом усього життя, починаючи з дитячих років і закінчуючи стражданнями на засланні, письменник упорядковував свій досвід у кожне слово тієї чи іншої повісті, ділився з читачами гіркими спогадами нещасливого життя. На думку літературознавця Л. Новиченка, особливістю повістей Т. Шевченка було введення майже в кожний із сюжетів багатих і надзвичайно достовірних автобіографічних подробиць, „прикріплених” до оповідача Дармограя або навіть до кого-небудь з персонажів [3, с. 132]. Г. Грабович теж зазначав, що найзагальнішою рисою образу Т. Шевченка є „винятково інтенсивний автобіографізм” [2, с. 103]. Ці зауваження підштовхнули нас до глибокого

дослідження творчості Тараса Шевченка, до виявлення причин вдаватися у життєві спогади при написанні творів.

Спочатку слід зазначити, що використання у творах елементів автобіографічності пояснюється прагненням якомога найреальніше відтворити події, додати частинку правди у насичені художньою думкою образи. Крім того, втілення своїх спогадів у твори є важливим показником психоемоційного стану людини. Психолог В. Бехтерев стверджує, що в результаті повторного переживання і осмислення болючих періодів свого життя, з'являється стан душевного спокою та полегшення [1, с. 152].

Підтвердженням цьому можуть бути рядки з повісті „Художник”, де Шевченко відобразив стан своєї душі після звільнення з кріпацтва: „...*Я действительно немножко как будто бы рехнулся. Я становлюсь похожим на „метафизика” Хемницера*” [6, с. 593]. У примітках до твору зазначено, що метафізиком названо філософа, який позбавлений відчуття реальності [5, с.455].

Лірика Тараса Шевченка наповнена автобіографічними мотивами не менше, ніж проза. Розглянемо це на прикладі декількох творів.

У вірші „Мені тринадцятий минало” Шевченко розповідає про своє безрадісне дитинство. Про те, що він увесь той період був самотній, що його відрадою були лише луки, гаї, ставки та молитва десь у траві. Оце і все було Тарасове щастя. Згодом його й цього позбавили, забравши в неволю – на службу до молодого пана Енгельгардта. Недаремно твори Тараса Шевченка сповнені патріотизму, сильного прагнення до боротьби. Адже все його життя було боротьбою за мрію: вільно писати, малювати, жити на рідній землі з відчуттям повної свободи.

Вірш Тараса Шевченка „І виріс я на чужині” належить до відомого циклу „Захальна книжечка”, у якій поет, криючись від наглядців, записував на заслання свої поезії. Створений він у 1848 році під час перебування поета в північній частині Аральського моря на острові Кос-Арал. Не забуваючи ні на мить про свій край і народ, він часто пригадував свої подорожі по Україні, зокрема перебування в рідному селі, і один з таких

спогадів став відомим тепер майже кожній людині віршем. Те, що побачив тоді Шевченко на батьківщині, вразило його до глибини душі. З почуттям гострого болю розповідає поет про поневіряння своїх земляків у кріпацькій неволі.

Узірцем автобіографічної лірики можна назвати вірш „Якби ви знали, паничі”. Уже з перших рядків ми розуміємо, що вірш присвячено темі кріпащини та важкій долі кріпаків. Шевченко народився у сім’ї кріпака, тому знає про таке життя дуже багато. Знає, яке воно важке, безрадісне:

*Я в хаті мучився колись,
Мої там сльози пролились [4, с.222].*

Хоч дім і називають раєм, свій дім Шевченко не міг так назвати. Він із любов’ю каже про хатинку, про красиву природу навкруги, про матір, але у тій хаті насправді було пекло. Бо чи правильним, щасливим є життя жінки у важкій праці, яка звела її у могилу ще молодою, а батько помирає на панщині?

*Там матір добрую мою,
Ще молодую, у могилу
Нужда та праця положила.*

*Там батько, плачучи з дітьми
(А ми малі були і голі),
Не витерпів лихої долі,
Умер на панщині! [4, с. 222].*

Далі Шевченко розповідає про своє школярство – носив школярам воду, його сестри пішли на панщину, на якій пізніше помруть, а братів віддали у солдати.

Митець звертається до Бога, намагається зрозуміти, чому така тяжка доля призначена людині. З одного боку, він живе в раю: навкруги зелений гай, поряд ставок, верби, але поруч із цим існує людське горе, сльози, кров, „...і нічого нема святого на землі...” [4, с. 222].

Через усе життя Шевченко проніс страждання свого народу, співчуваючи йому, намагаючись допомогти принаймні словом, хоча і ділом теж. І це заслуговує на повагу та вдячність.

Отже, ми бачимо, що автобіографічний елемент характерний і для лірики, ліроепічної поезії, й художньої прози Шевченка. Це добре простежується у багатьох творах митця.

Література

1. Бехтерев В. М. Объективная психология – М. : Наука, 1991. – 442 с. **2. Грабович Г. Г.** Шевченко, якого не знаємо // Сучасність. – 1992. – № 11. – 305 с. **3. Новиченко Л. М.** Шевченко і сучасність // Новиченко Л. М. Вибрані праці: У 2 т. – К.: Вища школа, 1984. – Т. 1 – 195 с. **4. Тарас Шевченко.** Зібрання творів : У 6 т. – К., 2003. – 784 с. **5. Шевченко Т. Г.** Повести. – К. : Дніпро, 1983. – 456 с. **6. Шевченко Т. Г.** Повісті. Твори в 3-х т. – К. : Держав. вид-во худ. літ-ри, 1955. – Т. 2. – 794 с.

У статті розглянуто особливості художнього введення елементів автобіографії у творчість Тараса Шевченка. Досліджено різноманітність підходів до самовираження автора біографічного, його світовідчуття та світосприйняття. Узагальнено дослідження літературознавців про елементи автобіографізму у творах Шевченка.

Ключові слова: автобіографічні мотиви, Тарас Шевченко, автобіографізм.

Кутько Юлія

(ЛНУ імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ;
наук. кер. – к. філол. н., проф. Т. С. Пінчук)

Релігійні погляди Тараса Шевченка

*Ми віруємо твоїй силі
І духу живому.
Встане правда! Встане воля!
І тобі одному
Помоляться всі язики.
Т. Шевченко „Кавказ”*

Тарас Шевченко – поет України, мученик за правду, за свій рідний, поневолений народ. Він народився і зростав у християнській сім'ї, був охрещений. Святе Письмо Тарас Шевченко знав із дитинства, так як чув його з уст діда та батька.

Прислуховувався до співу лірників і кобзарів про Ісуса. Навчаючись грамоти у дяка, він першим із учнів перейшов до читання Псалтиря. Тарас вдумливо зачитувався Псалмами, проголошував їх уголос. Дяк часто посилав його до осиротілих родин читати Псалтир, оплакуючи небіжчиків. Згодом про це Шевченко писав у поемі „Княжна”:

Загинеш, серденько, загинеш, мов ряст весною уночі.

Засхнеш, не знатимеш нічого, не знатимеш,

як хвалять бога,

Як люде люблять живучи [1, с. 343].

Малий Тарас знав Псалми із збірки Г.Сковороди, коли, ховаючись у бур'янах, списував їх до зошита. На той час ці пісні були не лише втіхою, а й підтримкою та натхненням до молитви. Щиро й зворушливо про своє раннє спілкування з Богом Шевченко писав у вірші „Мені тринадцятий минало...”:

Уже прокликали до паю,

А я собі у бур'яні

Молюся Богу... і не знаю

Чого маленькому мені

Тоді так весело було? [1, с. 352].

Як зауважив Євген Сверстюк, відомий шевченкознавець, можливо, у такому „молитовному ключі – вічна таємниця поезії Кобзаря, з ладом народної душі, спраглої любові, правди і добра” (Стаття „Дуже важливо, щоби поет розмовляв з народом тоді, коли народ його розуміє та чує”).

Коли вже Шевченко був певний життєвого досвіду, то почалося справжнє усвідомлення християнських ідей. Також, навчаючись в Академії мистецтв у Петербурзі, він поглиблено вивчав Біблію, добре проникав у світ її образів. Бог, у якого вірив і до якого молився Тарас Григорович, був євангельсько-християнським. Але ж постає питання, яким було християнство, якому він сповідував. Вірування Тараса Шевченка надихають людей повірити в його могутність та здатність допомагати. У поезії „Сон (Гори мої високі)” поет досить різко схиляється до православ'я і християнства в цілому:

Наробив ти, Христе, лиха!

А переіначив. Людей божих?!

І наші козачі. Дурні голови за правду,

*За віру Христову,
Упивались і чужої,
І своєї крові!.. [1, с. 356].*

Але не тільки Академія впливала на християнські погляди молодого поета, відображався вплив люблячих батьків, які були дуже набожними людьми. Батько Тараса Шевченка був грамотною людиною, багато читав та переказував релігійні тексти своїм малим дітям, чим виховав у них віру в Бога та його здатність допомогти у будь-якій життєвій ситуації. Адже саме виховання дітей та слова батьків дуже впливають на формування дитячої свідомості. Саме завдяки вихованню батьків, їхнього впливу Тарас Шевченко часто згадує про великого творця та дійсно вірить, що він може допомогти не тільки йому, а й рідній неньці Україні. Тому у всіх своїх життєвих незгодах він не звик звинувачувати Бога, бо вважав, що якщо він так зробив, значить так потрібно. Це переконання доводить вірш „Не нарікаю я на Бога”:

*Не нарікаю я на Бога,
Не нарікаю ні на кого.
Я сам себе, дурний, дурю,
Та ще й співаючи. Орю
Свій переліг – убогу ниву [1, с. 378].*

Навіть після всіх життєвих перепетій він не втомлюється дякувати Богові за те, що може жити, писати та малювати. Таке відношення простежується у листах, написаних у тяжкий період до своєї вірної подружки та співрозмовника Варвари Репніної. Там він згадує найкращі часи, проведені на свободі, сподіваючись, що дасть Бог і його незабаром звільнять від тяжких тортур заслання. Поет писав, що без Біблії, її мудрих заповідей зійшов би з глузду: „Він пренаївно доводить присутність Всемогутнього Творця Всесвіту у всьому видимому і не видимому нам світі. І так клопочеться про цю стару, як світ, істину, немовби це його власне відкриття” [2, с. 466].

Сміливо можна вважати, що кожний вірш – це заклик до Бога. Інколи це може бути не пряме звернення, але той факт, що за Україну, за близьких поет просив у творця світу, залишається незаперечним. Таке прохання можна прочитати крізь рядки. Саме таке вірування надихає багатьох людей слідувати його

прикладу та не полишати віру у світле майбутнє. Така сила волі та надії, безперечно, заслуговує на повагу та вшанування. Адже не кожного дня можна зустріти людину дійсно віруючу та сильну духом.

Отже, Шевченко сам засвідчував віру в Бога. Проте Бог його – не той, якому сповідуються всі віруючі. Як засвідчує „Словник мови Тараса Шевченка”, слова „Бог”, „Господь”, „Божий” вживаються ним понад тисячу разів у поезіях. Але ці слова в різних, а то й в одних і тих же самих творах поета, мають відмінне значення. З іншого боку, вони використовуються автором у звичайному, буденному розумінні, не акцентуючи уваги на їхньому смисловому відтінку („заснув собі з Богом”, „Дай Боже” тощо). То в другому випадку – виражається судження, яке має чіткий підхід до змісту. Тарас Шевченко міцно зрісся з Богом і він постійно в його душі та серці.

Література

1. Шевченко Т. Г. „Кобзар” [„Княжна”] / Т. Г. Шевченко. – К. : Дніпро, 1987. – 638 с. **2. Кобзар** єднає : зб. наук. пр. – К. : 2015. – 359 с.

У статті досліджено ставлення Тараса Шевченка до Бога, яку віру він сповідував. Метою було дослідити віру поета в Бога. Аналіз показав, що Тарас Шевченко був глибоко віруючою людиною й тому релігійна ідеологія чітко простежується в його поезіях.

Ключові слова: Бог, шевченкіана, християнство.

Лашко Вікторія

(ВП „Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка”;
наук. кер. – викл. сусп. дисц. Г. С. Пивоварова)

Поетична творчість Тараса Шевченка в контексті доби

Ви не зможете не любити Україну, якщо прочитаєте вірші Шевченка. Внесок цієї великої людини у розвиток української національної ідеї, української мови, українського світу –

беззаперечний, і не зважаючи на те, що пройшло більше 200 років з дня народження Шевченка його слова є актуальними і зараз.

Тарас Шевченко – символ чесності, правди і безстрашності, великої любові до людини. Вся творчість великого Кобзаря зігріта гарячою любов'ю до Батьківщини, пройнята священною ненавистю до ворогів і гнобителів народу. Його думи, його пісні, його полум'яний гнів, його боротьба за світлу долю трудового люду були думами, піснями, гнівом і боротьбою мільйонів.

У своїй статті ми хотіли б відобразити найяскравіші елементи поетичної творчості поета, які можна сміливо застосовувати до сучасності.

У першу чергу хочеться пригадати вічні слова з поеми „І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм...”, яка була написана 1845 року:

*...Доборолась Україна
До самого краю.
Гірше ляха свої діти
Її розпинають... [3, с.348-354].*

Такі прості, такі зрозумілі і такі актуальні слова. Слова сказані багато років тому, слова, які відображають події сучасної України, розділеної воєнними подіями на Сході України.

До болю в серці відчуваємо його слова, пригадуючи тисячі людей, які покинули свої домівки, шукаючи кращої долі:

*Нема на світі України,
Немає другого Дніпра,
А ви претесь на чужину
Шукати доброго добра... [3, с.348-354].*

Антитерористична операція на Сході України (АТО) стала трагічним явищем суспільно-політичного життя України, наслідком якого стала поява близько 1 млн. вимушених переселенців і близько 4 млн. осіб, які залишаються у зоні АТО (на території, що контролюються Збройними Силами України та / або ДНР / ЛНР). Слухаючи новини, дивлячись телебачення, де описуються події в АТО, дії нашої влади або провладних структур, на думку спадають слова великого поета з твору „Якби ви знали, паничі...”:

*...Такії, боже наш, діла
Ми творимо у наших раї
На праведній твоїй землі!
Ми в раї пекло розвели,
А в тебе другого благаєм,
З братами тихо живемо,
Лани братами оремо
І їх сльозами поливаєм...[4, с. 222-223].*

Взагалі „Кобзар” Шевченка – це обличчя України. Читаючи „Кобзар” виникає закономірне питання: „А чи змінилася Україна за двісті років?”. Інколи здається, що ні.

*... Якби ви вчилися так, як треба,
То й мудрость би була своя.. [3, с. 348-354].*

Дивлячись на події, що відбуваються в Україні сьогодні, відчувається, що ми так нічому і не навчилися.

З іншого боку завдяки творчості Шевченка ми можемо продемонструвати підростаючому поколінню красу й велич нашого народу, із його звичаями й традиціями, радощами й трагедіями; відчутти героїчну боротьбу за краще щасливіше майбутнє, вчити любити Україну з її неймовірно красивою природою та незрівнянною солов'їною мовою та закликати боротися до останнього подиху.

Шевченко є основоположником нової української літератури і родоначальником її революційно-демократичного напрямку. Саме в його творчості повно розвинулися ті начала, які стали провідними для передових українських письменників другої половини XIX - початку XX століть. Тенденції народності й реалізму були вже властиві в значній мірі і творчості попередників Шевченка. Шевченко перший в українській літературі виступив як істинно народний поет, твори якого з усією повнотою відбили почуття й думки трудящих мас, їх віковічні визвольні прагнення

Народнорозмовна основа поезії Т. Шевченка незаперечна. У ній органічно злилися пісенний фольклор і усна оповідь, доповнені всім тим, що збереглося від давніх мов, уживаних в Україні-Русі.

Широта політичного мислення, боротьба проти соціальної неправди і неволі, проти будь-якого насильства над людськими

душами піднесла Т. Шевченка до вершин речника української нації. Шевченкове слово, його поетична мова запаливали серця мільйонів патріотичним вогнем.

Завдяки його творчості українська література, пройнята гуманістичними ідеями, вийшла на широкий інтернаціональний шлях історичного поступу і вивела із забуття всю націю. Іти пліч-о-пліч з іншими народами – історична потреба кожної нації і неодмінна умова справжнього прогресу в її духовній творчості.

Добро і зло він бачив на землі свого дитинства, рай і пекло, і відчував свою єдність з Україною, з її народом. Все це стало часткою його самого. Він справді вийшов з народу, жив з народом, всіма своїми думами і почуттями був з ним міцно і нерозривно зв'язаний.

І в його піснях-думах бринить ота любов до України і українців, яка невіддільна від поезії Кобзаря; без неї немає Шевченка.

Саме на творчості цієї видатної людини потрібно сьогодні виховувати дітей різного віку не лише в руслі навчального матеріалу, а й в родині.

Література

- 1. Бабишкін О.** Шевченкова слава. – К. : Знання, 1989. – 32 с.
- 2. Ващенко В. С.** Епітети поетичної мови Т. Г. Шевченка : Словник-показчик. – Дніпропетровськ : ДДУ, 1982. – 84 с.
- 3. Тарас Шевченко.** Зібрання творів : У 6 т. – К. : Наукова думка, 2003. – Т. 1 : Поезія 1837-1847. – С. 348-354; С. 737-740.
- 4. Тарас Шевченко.** Зібрання творів : У 6 т. – К. : Наукова думка, 2003. – Т. 2 : Поезія 1847-1861. – С. 222-223; 683-684.
- 5. Смілянська В.** Святим огненним словом. – К. : Дніпро, 1990. – 290 с.

У статті відображені найяскравіші елементи поетичної творчості Т. Шевченка, які можна сміливо застосовувати до сучасності. Проаналізовано, які поезії найбільш влучно відображують становище України на сучасному етапі її розвитку. Підкреслений виховний потенціал творчості Т. Шевченка.

Ключові слова: кобзар, поетична творчість, поезії, виховання.

Ратнікова Аліна

(Чорноморський національний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв;
наук. кер. – д. філол. н., проф. Т. П. Шестопалова)

Образ Божої Матері в поемі Тараса Шевченка „Марія”

Образ Божої Матері є одним з центральних образів європейської культури, оскільки він є архетипом ідеальної жінки-матері, втілює в собі найкращі моральні якості і є прикладом духовної чистоти та непорочності. В добу Відродження навіть було введено таку науку, як маріологія – вчення про Діву Марію, – яке вивчається як в католицизмі, так і в православ'ї. Образ біблійної Божої Матері знаходить багато інтерпретацій в світовій літературі, тому його прийнято вважати вічним.

В українському письменстві образ Богородиці також знайшов своє відображення. Одним з перших оригінально інтерпретував його Тарас Григорович Шевченко. Його поема „Марія” присвячена біблійній легенді про Святу Матір та її Сина.

Поетичній творчості Тараса Шевченка присвячена велика кількість критичних творів. Так, дослідженню поеми „Марія” приділили свою увагу М. Драгоманов, І. Франко, Є. Маланюк, Б. Лепкий, Ю. Шевельов, Л. Білецький, І. Огієнко. Наприклад, у своїй статті „Шевченкова Марія”, що посідає чільне місце серед критичних досліджень поем Кобзаря, Іван Франко утверджує думку, що поема „Марія” є однією з найдосконаліших в творчості митця, оскільки в ній показана всепереможна любов матері до своєї дитини, висвітлені риси ідеальної жінки-матері [5, с. 300]. Серед сучасних шевченкознавчих праць варто виділити монографію В. Смілянської та Н. Чамати „Структура і смисл: спроба наукової інтерпретації поетичних текстів Т. Шевченка”. У ній автори дослідили історію створення поеми „Марія”, проаналізували розкриття образу Богородиці у двох

аспектах: з внутрішньої психологічної позиції та зовнішнього погляду. Ще одними важливими дослідженнями, що розкривають зв'язок творчості Шевченка з біблійними легендами та образами є стаття Станіслава Росовецького „Агіографія християнства в літературній творчості Шевченка” та „Біблійні мотиви у творчості Шевченка”. Роль жінки в поетичній творчості Кобзаря та еволюцію жіночих образів досліджувала В. Красицька в своїй роботі „Жіноча доля в творчості Кобзаря”.

Об'єктом дослідження цієї статті є образ Божої Матері. **Предметом** дослідження є інтерпретація образу Богородиці в поемі Тараса Шевченка „Марія”.

Мета статті: дослідити особливості реалізації образу Діви Марії в поемі Т. Шевченка „Марія”. Задля реалізації поставленої мети необхідно з'ясувати такі завдання:

- з'ясувати історію створення поеми „Марія”;
- проаналізувати аспекти висвітлення образу Богородиці;
- виокремити основні особливості образу Всевишньої Матері в поемі.

Виклад основного матеріалу. Поема „Марія”, написана в 1859 році, належить до творів останнього періоду творчості Тараса Шевченка. Саме в цей час письменник звертається до біблійних текстів, створює свої інтерпретації біблійних образів. Дослідники вважають, що замисел написати твір про Богоматір з'явився в Кобзаря під час його заслання, коли він активно вивчав Євангеліє. Як доказ наводять листи Тараса Григоровича до Варвари Репніної датовані 1850 роком, де він спочатку розповідає про свою думку написати твір про Діву Марію, показати надзвичайну силу серця та любов матері до своєї дитини, а потім говорить про те, що вивчає Святе Письмо. Іван Франко дуже влучно написав у своїй „Шевченковій Марії”, що основною ідеєю цієї поеми було „*змалювати життя матері спасителя на основі дуже скупі церковної традиції, а головню, на основі власної творчої інтуїції*” [5, с. 300]. „Марія” Шевченка не є творчим, але водночас точним переказом біблійної легенди, адже взявши за основу історію про Божу Матір та Ісуса, митець вклав у неї свій власний смисл, створив нові образи, в дечому відмінні від біблійних прототипів.

Особливу увагу Шевченко приділив образу Діви Марії. Вона в нього відрізняється від канонічного церковного образу. Образ Марії має власне українські колоритні риси. Для українського народу образ Богородиці здавна був одним з найголовніших, поєднуючи в собі не тільки християнські, а й язичницькі риси. Так, в православній Божій Матері можна побачити язичницької богині давніх слов'ян Лади. Слов'яни поклонялися Ладі як богині життя, родючості, любові. Саме їй люди завдячували всесвітньою гармонією та ладом між усім на землі, бо ж цю богиню сприймали як матір всього живого. Цей образ був своєрідним відголоском до часів панування матриархату на землі.

Пізніше образ Лади трансформувалася в архетип Матері-Землі, що пов'язано з хліборобським характером діяльності українців. Досить часто її ще називали Берегинєю, оскільки була покровителькою людей і землі. З часів запровадження християнства на Русі усі ці риси об'єднала в собі Богородиця з її непереможною і безкінечною любов'ю до людей. Шевченкова Марія також є носієм цих рис, бо віддала на захист людей найцінніше, що є в житті, – власного сина. З цього погляду, можемо розглядати Божу Матір Шевченка як символічний образ Матері-Берегині всього живого, близький і зрозумілий українському народові.

Деякі дослідники вбачають в образі Марії символ Матері-Батьківщини, а в її історії спостерігають трагедію України, чії сини і дочки страждають від кріпосництва та імперського терору. Хоча Тарас Шевченко в поемі зображує територію Іудеї, будь-який українець з легкістю впізнає в цих описах українське село, з його гаями та хуторами. Марія, повернувшись з Йосипом додому до свого хутора, бачить, що її рай зруйнований і в цьому також можна побачити символізм поезії.

Досліджуючи образ Марії неможливо забувати про те, що тема жінки для Шевченка була сакральною. Таким чином, образ Марії є найдосконалішим, ідеальним образом жінки-матері, еволюцією тих образів, які він створював раніше. Богородиця у біблійній легенді сприймає інформацію про те, що вона повинна стати матір'ю Сина Божого зі страхом, що на неї покладена така висока місія, але сліпою покірністю. Саме в цьому проявляються

риси ідеальної жінки, що покірно виконує свою місію. Марія ж Тараса Шевченка й сама бачить у своєму синові пророка – спасителя людства. Від народження малюка вона розмірковує над тим, як виховати в синові ті святі якості, аби він з відданістю виконував свою божу місію – бути пророком для людей. Саме Марія займається вихованням свого сина і робить все, аби дати йому освіту. Тарас Шевченко підкреслює важливу місію жінки в житті як окремої людини, так і цілого суспільства, оскільки саме мати є першою, хто допомагає дитині в процесі соціалізації, прищеплює найкращі риси і виховує дитину. В образі Богородиці Шевченка бачимо трагедію матері пророка, що підтримує свого сина аж до самої його смерті, розділяє з ним його місію. Шевченко не зображує Божу Матір як ідеальний тип, здатний існувати лише в ідеальних міфічних обставинах, він показує Марію на тлі життєвих обставин, таким чином наближуючи її до смертних людей. Образ Марії не є статичним та плоским, він показаний як з зовнішнього боку, впливу на героїню життєвих обставин, важливої місії, яку на неї поклав Бог, так внутрішнього психологічного стану самої героїні. Письменник показує внутрішні переживання, сумніви своєї героїні, що мотивують її поведінку [4, с. 198]. Для Кобзаря Марія є сильною особистістю, жінкою, що здатна пробудити людей, донести до них святі ідеї.

Висновки. Можна зробити висновок, що образ Богоматері варто розглядати у Кобзаря, зважаючи на всі аспекти його творення. Так, він з одного боку є узагальнюючим образом Матері-Берегині, а з іншого є новим типом жінки-матері та жінки-особистості. Кобзар відводить жінці важливу роль в особистому житті кожної людини і в розвитку суспільства, в цілому.

Література

- 1. Войтович В.** Українська міфологія // В. Войтович. – Вид. 2-ге, стереотип. – К. : Либідь, 2005. – 664 с.
- 2. Росовецький С.** Агіографія християнська в літературній творчості Шевченка / С. Росовецький // Темі і мотиви поезії Тараса Шевченка / [Ю. Барабаш, І. Дзюба, В. Пахаренко, О. Боронь та ін.] – К. : Наукова думка, 2008. – С. 321–342.
- 3.**

Росовецький С. Біблійні мотиви у творчості Шевченка / С. Росовецький // Теми і мотиви поезії Тараса Шевченка / [Ю. Барабаш, І. Дзюба, В. Пахаренко, О. Боронь та ін.] – К. : Наукова думка, 2008. – С. 344–372. **4. Смілянська В.,** Чамата Н. Структура і смисл : спроба наукової інтерпретації поетичних текстів Тараса Шевченка / Валерія Смілянська, Ніна Чамата. – К. : Вища школа, 2000. – 208 с. **5. Франко І.** Шевченкова „Марія” // І. Франко Зібрання творів : У 50 т. – К. : Наукова думка, 1983. – Т. 39. – С. 300.

У цій статті розкривається і досліджується інтерпретація біблійного образу Божої Матері в поемі Тараса Шевченка. Досліджуються особливості зображення образу Марії. Аналізується образ Богоматері згідно з трьома аспектами: образ народно-фольклорний, образ Матері Батьківщини та ідеальний образ жінки.

Ключові слова: Божа Матір, поема Шевченка „Марія”, жінка-мати.

Смитаніна Олена

(ЛНУ імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ;
наук. кер. – к. н. із соц. комунікацій, доц. К. М. Ульянова)

Національний ренесанс Тараса Шевченка: медійна рецепція

*Пам'ять – це писар нашої душі
Арістотель*

Людська пам'ять – найцінніший скарб кожного народу. Суспільство успадковує пам'ять віків, надбання попередніх поколінь, давні традиції й вірування. Мудрість генерацій зберігається в національній історії, а багатство народної душі – у пам'яті, у серці, у вчинках. Завдяки невмирущій національній пам'яті й донині живуть славетні імена тих, хто творив й одухотворював наше суспільство, нашу багатостраждальну державу.

„Великі поети – завжди сучасники для нових поколінь, які

щоразу відкривають у них нове, суголосне своїй добі” [10, с. 6]. Т. Шевченко – найвідоміший українським поет усіх часів. Слід, залишений Шевченком для своїх нащадків, викарбуваний у національній історії роками пам’яті – вічний. Геній Шевченко увійшов у нашу свідомість найулюбленишим митцем, публіцистом-наставником, всенародним радником, образ якого асоціюється з національною атрибутикою українського народу.

Досить актуальною й малодослідженою українознавчою проблемою є поширення знань про Тараса Шевченка в інтернет-просторі. До вивчення цієї проблеми частково або дотично зверталися такі дослідники, як О. Чирков, В. Попик, І. Побідаш, М. Курушина та ін. Зокрема, О. Чирков охарактеризував діяльність вікіпедичної спільноти на початку ХХІ ст. щодо зберігання у світі відомостей про Тараса Шевченка слов’янськими мовами. Дослідник наголошує, що „знання про Т. Шевченка упорядковуються, зберігаються, оновлюються й поширюються мовами багатьох народів, зокрема, стаття „Тарас Шевченко” у Вікіпедії започаткована 56 мовами і діалектами, серед яких вагому групу становлять статті мовами слов’янської групи індоєвропейської мовної сім’ї” [14, с. 289 – 299].

У дослідженні В. Попика розглянуто ресурси, присвячені Т. Шевченку, що репрезентують його постать комплексно, із залученням значного за обсягом, розмаїтого за змістом та фахово опрацьованого матеріалу. Автор проаналізував позитивний досвід, здобутий у створенні електронної шевченкіани (шевченкіана – зібрання, сукупність творів літератури і мистецтва, пов’язаних із життям і творчістю Тараса Григоровича Шевченка, а також усі видання його творів. – О. С.) [2], а також недоліки, притаманні існуючим ресурсам, їхні причини та умови подолання [9, с. 257 – 271]. Погоджуємося з висновками дослідника щодо особливої ефективності створення персональних історико-меморіальних сайтів про видатних діячів культури та історії.

Останнім часом шевченкіана збагатилась великими науковими здобутками про роль Тараса Григоровича в розвитку української літературної мови. Так, Є. Маланюк у розвідці „Книга спостережень” акцентує увагу на особливому відчутті

Шевченком рідного слова [6]. Цікавими є твердження Ю. Шевельова в статті „Розвиток української літературної мови” про Шевченкову мову як про диво лінгвістичного розвитку [15]. У передньому слові І. Дзюби та М. Жулинського „На вічному шляху до Шевченка” аналізується пророча місія Шевченкового Слова й призначення поета на землі [3].

Цікавим і актуальним аспектом наукового вивчення творчості Т. Г. Шевченка є дослідження його постаті в інтернет-середовищі: визначенні та з'ясуванні питань, пов'язаних із частотою та метою згадування митця в електронних ЗМІ, вшанування його особистості.

Система „Yandex” під час пошуку веб-ресурсів з інформацією про Тараса Шевченка видала 22 млн. результатів у січні 2017 р. (за 0,24 сек., з будь-якої країни, будь-якою мовою, будь-коли, дослівно, пошукове завдання „Тарас Шевченко”), у той час як про Івана Франка – 12 млн. пропозицій. На пошукове завдання „Шевченко в ЗМІ” отримали 117 млн. результатів. З цього можна зробити висновок, що інформація популярна у веб-просторі. Указана проблематика представлена в широкому колі, це питання є затребуваним на сторінках електронних бібліотек, інтернет-ЗМІ, соціальних мережах.

Користуючись бібліографічним зібранням „Шевченкіана на сторінках періодичних видань” електронної Національної бібліотеки імені Ярослава Мудрого [8], було виявлено, що в періодичних виданнях до постаті Т. Г. Шевченка звертаються здебільшого у двох випадках: напередодні річниць народження й смерті митця (В. Левицький „П'ятого квітня у Національній парламентській бібліотеці України пройшла презентація 1-ого та 2-го томів „Шевченківської енциклопедії” в рамках бібліотечних Шевченкознавчих студій» [5]; „До 202-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка українці Шанхаю декламували „Садок вишневий коло хати” китайською мовою” [4] та ін.), а також задля використання окремих влучних рядків із його творчості з політичною метою в аналітичних статтях („Бодай те лихо не верталось” – стаття про голодомор в Україні поч. 30-х рр. [7]); „В своїй хаті своя правда, і сила, і воля” – публікація про об'єднання УНР і ЗУНР [11] тощо).

Доволі часто в друкованих чи інтернет-медіа можна

спостерігати таку тенденцію, коли згадування імені Тараса Шевченка та його творчості відбуваються в зовсім іншому контексті. Наприклад, словосполучення „Гомоніла Україна” ніяким чином не стосується аналізу Шевченкового твору „Гайдамаки”, а є назвою рубрики інтернет-сайту „Демократична Україна”, зміст якої полягає в аналізі відомих постатей української культури й літератури. Дещо видозмінену форму цієї ж назви знаходимо в інтернет-версії всеукраїнської щотижневої газети „Сільські новини” – „Ти чуєш? Гомонить Україна...”, де йдеться про літературну творчість Василя Пилиповича – автора однойменного вірша.

Досить популярним в електронному середовищі є крилатий вислів Кобзаря „В сім’ї новій, вольній”. У незмінній формі він використовується у статті „Сільських вістей” про життя українців в незалежній Україні [12]. А на інтернет-сторінці 5-го каналу згадану вище цитату передано не прямо, а опосередковано, зі слів віце-президента США Дж. Байдена, який висловив надію, що процес національного оновлення Української держави триватиме [1].

Багато прикладів журналістських текстів знаходяться в діалогічних відношеннях з Шевченковими, тобто мають тісні міжтекстові зв’язки. Особливо яскраво такі елементи виражаються в заголовкових комплексах, але іноді присутні й у самому творі. Для прикладу можна згадати статтю, розміщену в електронній газеті „Рантівщина” під заголовком „В своїй хаті – своя й правда”. Як бачимо, назву для твору, з невеликими змінами, використано з Кобзарєвого вірша „І мертвим і живим...”. Хата як символ батьківщини, тепла й добробуту, стала національним символом усього українства, виступає ключовим концептом й у самому тексті статті. Мова йде про сім’ю переселенців, яка позбулася рідної домівки у зв’язку з військовим конфліктом. Як висновок автора звучать слова надії й сподівання на позитивні зміни в Україні, щоб кожна українська сім’я жила „у своїй хаті, щоб у ній не було ні тривоги, ні небезпеки, а тільки затишок”, щоб „земляки не поневірялися у чужих краях на заробітках, щоб наші хлопці-захисники жили по своїх домівках, а не по окопах” [13]. Кульмінацією твору є піднесено-героїчні твердження автора, де яскраво проглядається

заповітне Шевченкове слово: „Я вірю в народ України! Вірю в його правду і силу, і волю миру і чесну!” [13].

Проаналізований матеріал дає змогу зробити висновок, що невмируща творчість Тараса Шевченка стала взірцевою для кожного пересічного українця, відіграючи визначальну роль в утвердженні національної свідомості. Інтерпретування творчості Тараса Шевченка в друкованих та електронних ЗМК й подосі не втрачає актуальності й значимості, є консолідуєчим державотворчим чинником, несе високу місію у формуванні шанобливого ставлення до своєї нації, культивуванні кращих рис української ментальності, забезпеченні повноправного функціонування державної мови, культури, історії й духовності.

Література

1. Байден звернувся до українців... [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.5.ua/polityka/baidenzvernuvsia-do-ukraintsiv-i-mene-v-simi-velykii-v-simi-volnii-novii-ne-zabudte-pomianuty-nezlym-tykhym-slovom-100631.html>. – Дата звернення : 27. 02. 2017. **2.** <https://uk.wikipedia.org/wiki/Шевченкіана>. – Дата звернення : 24.07.2017 **3. Дзюба І., Жулинський М.** Попереднє слово „На вічному шляху до Шевченка” / І. Дзюба, М. Жулинський / Тарас Шевченко. Зібрання творів у 6 т. – К. : Наукова думка, 2003. – Т. 1. – С. 9. **4. Культура** і життя. День народження Великого Кобзаря відзначили у Китаї // Культура і життя. – 2016. – 11–17 берез. (№ 10). – С. 3. **5. Левицький В.** Презентація „Шевченківської енциклопедії” / В. Левицький // Слово і час. – 2013. – № 5. – С. 123 – 124. **6. Маланюк Є.** Книга спостережень / Є. Маланюк. – К. : Дніпро, 1997. – 276 с. **7. Бодай** те лихо не верталось // Сучасність. – 1993. – № 2. **8. Національна бібліотека ім. Ярослава Мудрого** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nplu.org/article.php?id=283>. – Дата звернення : 27.02.2017 **9. Попик В. І.** Електронні ресурси, присвячені Т. Шевченку, як відображення сучасного стану розвитку вітчизняного віртуального інформаційного простору / В. І. Попик // Українська біографістика. – 2014. – Вип. 11. – С. 257 – 271 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ubi_2014_11_20.pdf21. – Дата звернення :

24.01.2017 **10. Рильський М.** Вогненне слова Тараса. – К. : Радянська школа, 1984. **11. В своїй** хаті своя правда, і сила, і воля // Запорізька правда. – 22.01.11. **12. Сайт** газети „Сільські вісті” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.silskivisti.kiev.ua/19048/print.php?n=20751>. Дата звернення : 27.02.2017 . **13. Сайт** районної газети „Ратнівщина” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ratpresa.com.ua/na-dozvilli/z-redaktsijnoji-poshty/v-svojj-hati-svoya-j-pravda.html>. – Дата звернення: 27. 02. 2017. **14. Чирков О.** Діяльність вікіпедичної спільноти на початку XXI ст. щодо упорядкування, зберігання, оновлення й поширення у світі знань про Тараса Шевченка слов'янськими мовами // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції „Тарас Шевченко в долі слов'янських народів: діалог через століття і кордони”. – К. : ННДІУВІ, 2014. – С. 298 – 299. **15. Шевельов Ю.** Розвиток української літературної мови / Ю. Шевельов // Переосмислення укарїнської історії. – Едмонтонт, 1981. – С. 93.

Стаття розкриває геніальність митця, його значення для історії українського народу. Висвітлюється проблематика інтерпретації творчості Шевченка у друкованих ЗМІ та інтернет-ресурсах.

Ключові слова: шевченкіана, ЗМІ, інтерпретація.

Сухаревськова Катерина

(ЛНУ імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ;
наук. кер. – к. філол. н., проф. Т. С. Пінчук)

Образ дівчини-покритки в поемі „Катерина” Тараса Шевченка

Усе в цьому житті пов'язано між собою. Напевно, така думка здається багатьом банальною, бо стільки вже сказано на цю тему, але вона правдива...

Т. Шевченко – великий поет, який жив і творив у часи, складні для нашого народу, кріпацтва, приниження людей. Коли соціальна несправедливість на українських землях була невідривно пов'язана із особистими долями українців: дітей та

жінок, чоловіків та літніх людей, – і саме цей зв'язок ми простежуємо у поемі „Катерина”: „*Про страждання скривдженої паном селянської дівчини писав С. Річардсон, М. Карамзін, Є. Багатинський та ін.*” [1, с. 211].

Мета статті – розкрити і простежити образ дівчини-покритки в поемі „Катерина” Тараса Шевченка.

Катерина – образ справжньої української дівчини з народу, з щирою і відкритою душею. Спочатку Великий Кобзар дуже поетично змальовує щире кохання москалика:

*Не слухала Катерина
Ні батька, ні неньки,
Полюбила москалика,
Як знало серденько [2, с. 20].*

Дівчина віддалася кохання усім серцем, і у своїй душевній щирості та простоті вона не могла навіть припустити з боку коханого зради чи підступності. Ставши покриткою, Катерина страждала, чекаючи повернення свого коханого:

*Обіцяв вернутися,
Тоді Катерина
Буде собі московкою [2, с. 23].*

Покритка – це дівчина, яка не вберегла своєї честі і народила позашлюбну дитину.

Коли Катерина народила дитину, селом пішов поголос, адже традиційно дівчину, що народила дитину позашлюбом, зневажали й цькували, про неї в селі пліткували й постійно її принижували. Реалістично передано в поемі горе батьків Катерини, яких віковічні традиції моралі змушують зректися своєї дитини. Навіть гуляти з дитиною молодій матері доводиться вночі, щоб не привертати увагу людей. І вже тоді зазнала вона лиха вповні:

*Не співає чорнобрива,
Кляне свою долю [2, с. 23].*

Батьки змушені вигнати молоду матір з дому. Сцена розмови з батьками змальована в трагічних барвах, хвилювання батьків. Тонко передано і горе Катерини, яка тепер залишалася сама з дитиною, навіть без даху над головою. На згадку про дім вона бере жменьку землі:

*Промовила: „Не вернуса!”
В далекому краю,
В чужу землю, чужі люди
Мене заховають... [2, с. 24].*

Катерина стає покриткою, яка змушена мандрувати світом з дитиною на руках. У неї залишилася тільки одна надія – відшукати свого „москалика”, якого вона так кохала, показати дитину, щоб батько захистив її.

Ми передбачаємо, яка доля чекає Катерину, з тих ліричних відступів, до яких час від часу вдається автор:

*Єсть на світі доля,
А хто її знає?
Єсть на світі воля,
А хто її має? [2, с. 25].*

В образі Катерини Шевченко змальовує дівчину-покритку, жінку-матір, покинуту людьми і родиною.

Це ніби символ України-матері, що страждає за свою долю:

*Чого ж сумна, невесела.
Заплакані очі?
У латаній свитиночці,
На плечах торбина,
В руках ціпок, а на другій
Заснула дитина [2, с. 27].*

Разом із дитиною мандрує Катерина з надією знайти свого єдиного коханого москалика. Отже, Шевченко вкотре доводить, що відносини між людьми різного соціального стану приносять нещастя.

Катерина, відштовхнута від коханого саме через те, що вона бідна дівчина, а він – москаль, офіцер. Москаль відмовляється від неї і від дитини, а Катерина знову переживає зневагу і зраду:

*Дура, отвяжися!
Возьміте прочь безумную! [2, с. 30].*

Отже, образ дівчини-покритки стає ключовим у творчості Т. Шевченка, оскільки цей образ взагалі є визначальним для національного мислення, є втіленням долі України. Тарас Шевченко створив надзвичайно глибокий образ матері-

страдниці, української жінки з усіма її переживаннями й щирим коханням.

Література

1. Шевченко Л. П. Образ жінки-страдниці в поемах Т. Шевченка / Л. П. Шевченко // Слобожанська бесіда. – Луганськ, 2013. – 211 с. **2. Шевченко Т. Г.** Кобзар. – Донецьк, 2012. – 480 с.

Проаналізовано соціально-побутову поему „Катерина” Т. Г. Шевченка. Простежено образ трагічної дівчини-покритки й дитини-безбатченка в поемі „Катерина”. Звернено увагу на любов і страждання головної героїні. Підкреслено, що Т. Шевченко втілює Україну в образі Катерини.

Ключові слова: дівчина-покритка, лірика, Т. Шевченко.

Чередніченко Тетяна

(ЛНУ імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ;
наук. кер. – к. пед. н., доц. О. В. Скиба)

Шевченко і Лебединщина

Тарас Шевченко...Великий Кобзар...Пророк...Безсмертне слово...Його шанують, його вклоняються, його вивчають. Полум'яним закликком до вічної боротьби проходить він через нашу сучасність, є світочем для багатьох поколінь українців.

Лебединщина крокує в майбутнє з іменем Великого Кобзаря, високо здіймаючи кожне його слово, осяяне правдою, благословенне самим життям.

До 203 річниці від дня народження Тараса Шевченка проведено безліч заходів, зустрічей, флешмобів, де із його віршами здіймався в небо Гімн України, майоріли прапори, лягали до підніжжя пам'ятників квіти.

Сирітське дитинство Тараса Шевченка, його складний життєвий шлях, мистецьку спадщину та перебування Кобзаря на Лебединщині згадували в ці дні у маленькому містечку Лебедин на Сумщині.

На околиці міста розкинулось озеро Лебедин площею близько 70 гектарів, від якого й походить назва міста.

Археологічні розкопки в басейні ріки Псел свідчать, що людина оселилась тут багато тисячоліть тому, ще в період неоліту.

На початку XV ст. російська держава почала будувати полосу опорних укріплень на своїх південних кордонах. Так виникають сторожові міста: Воронеж, Ливни, Єлець, Оскол, Валуйки, Курськ, Белгород, а в 1616 році і Лебедин.

На початку XVIII ст. жителі Лебедина стають учасниками боротьби проти шведських загарбників, які намагалися захопити Україну і перетворити її в плацдарм поширення агресії проти Російської держави.

Історія Лебедина пов'язана з такими відомими іменами, як Т. Г. Шевченко, І. І. Срезневський, О. П. Потебня, письменники П. П. Гулак-Артемівський, Г. Ф. Квітка-Основ'яненко та інші.

Г. Ф. Квітка-Основ'яненко встановив стосунки з лебединською групою „аматорів українського театру”.

Історія м. Лебедин також насичена подіями і за добу капіталу, не минула і класова боротьба. Лебедин пережив часи революції і громадянської війни.

Та незважаючи на тяжкі часи населення міста змогло відбудувати все зруйноване та побудувати нове. Це так звані часи перебудови. Звичайно, не минула стороною і Велика Вітчизняна війна. Та не так легко зламати український дух, який здатен повстати та відродитися.

Лебединці змогли відбудувати своє місто, яке зачепила війна.

Лебедин – батьківщина багатьох видатних діячів держави, науки, культури, мистецтва, а також українського історика медицини

В. Я. Джунковського (1767–1826), першого українського вченого-мінералога Ф. П. Мойсеєнка (Мойсеєнкова, 1754–1781).

Значною подією для лебединців був приїзд у 1859 році великого поета-демократа Т. Г. Шевченка. Після довгого оренбурзького заслання Т. Г. Шевченко одержав дозвіл

відвідати Україну. По дорозі з Петербурга в Москву він познайомився з О. Д. Хрущовим – досить освіченою на той час людиною, прихильником звільнення селян від кріпосництва. О. Д. Хрущов повертався у свій маєток Лифине під Лебедином і запросив Шевченка завітати до нього на відпочинок.

5 червня 1859 року поет прибув до Сум, а потім до Лифиного. Дізнавшись про приїзд Шевченка, жителі Лифиного та навколишніх сіл приходили поздоровити поета з поверненням на Україну. З Лебедина приїхали привітати Шевченка його давні друзі – брати Залеські, художник Мантейфель та інші.

На другий день Шевченко приїхав у Лебедин і там гостював у А. М. Залеського. Будинок, де зупинявся поет, зберігся до наших днів. Нині там встановлено меморіальну дошку. Лебединські друзі сердечно прийняли Тараса Григоровича. На його честь вони вирішили влаштувати традиційну „українську кашу”, яка відбулася на хуторі Нови, біля Псла. Там Шевченко подарував Залеському новий офорт „Приятелі” з написом: „На память 6 июня на Нови”. А на згадку друзям залишив етюд „Варенушні приятелі”.

У Лебедині Шевченко написав і деякі поезії, зокрема широко відомий вірш „Ой по горі ромен цвіте”. Дружині господаря – Н. О. Хрущовій подарував автограф поезії „Садок вишневий коло хати”.

Позитивний вплив на розвиток передових ідей в Лебедині робили і відвідини міста передовими діячами Культури. У 50-х роках до Лебедина приїздить відомі вчені І. І. Срезневський, О. П. Потебня, письменники П. П. Гулак-Артемівський, Г. Ф. Квітка-Основ'яненко та інші. Тут вони провели чимало бесід і лекцій просвіти тутьського характеру. Окремі бесіди були присвячені Г. Сковороді, який мандрував і по Лебединщині. Звернення до питання „Шевченко і Лебединщина” продиктоване прагненням до всебічного окреслення життєпису українського письменника.

Метою статті – є спроба ввести до загального масиву українського шевченкознавства біографічні відомості про перебування Кобзаря на Лебединщині.

На регіональному рівні вивчення біографії Тараса Шевченка дійсно здійснюється через ретельне дослідження його

життя, а саме листів, які писав письменник, його портрету, в якому ми бачимо образ самого митця і звісно можемо дивитися наглядно, як він виглядав, картини, гравюри, ілюстрації, фотографії, які залишив письменник відвідуючи друзів, знайомих та інших особистостей в Україні.

П. Жур, В. Кравченко, Б. Ткаченко, М. Шкурка та інші вчені, досліджуючи біографію письменника через всі вище названі компоненти, надають ще більш детальнішу інформацію про перебування Т. Шевченка в Лебединському краї [1, 3, 5].

Новітні фундаментальні праці науковців Н. Слухай, Л. Задорожної та ін. допомагають сучасному вчителю-словеснику поглибити знання про життя і творчість Тараса Шевченка під час вивчення віршів поета у лінгвостилістичному, текстолінгвістичному, міфопоетичному висвітленні тощо [4, с. 2].

Відомі фахівці Інституту філології Київського національного університету наголошують на тому, що багато в чому від творчих зусиль українців-білінгвів залежить, чи читатимуть великого українського мрійника і гуманіста Тараса Шевченка, чи знатимуть і цінуватимуть його твори [6].

Зазначимо, що сьогодні молодь Лебединщина шанує ім'я поета й поцінує винятковий світогляд великого поета України. У центрі міста знаходиться пам'ятник Т. Шевченка, до якого місцеві мешканці покладають живі квіти з нагоди святкування українських родинних річниць, ювілеїв та ін.

Пам'ятник видатному українському поетові Тарасу Григоровичу Шевченку в місті Лебедині, на Соборній площі.

Він складається зі ступінчатого п'єдесталу у 2,5 метри та фігури Тараса Шевченка, яка ніби виростає зі скелі прямокутного січення. Пам'ятник було встановлено у 1964 році на місці зруйнованої більшовиками Успенської церкви. Скульптором виступив Я. Д. Красножон, який також спроектував пам'ятник Тарасу Шевченку в Сумах та в Недригайлові.

Створити цілісний портрет життєвої та творчої долі Тараса Шевченка, визначити його місце не лише в регіональному культурному просторі, але й у масштабах загальнонаціональних, дозволять інші матеріали Лебединського художнього,

краєзнавчого музею, музею Бориса Гмирі, шкільного кабінету української мови та літератури Лебединської ЗОШ I – III ступеня № 5.

Традиційно у березневі дні в середніх навчальних закладах м. Лебедин Сумської області проходить Декада української мови та літератури. 11 березня на урочистій лінійці лунають вірші про рідну мову, Україну, про Великого Кобзаря, роковини від дня народження якого українці відзначили 9 березня.

У рамках декади проводяться шкільні заходи: конкурс читців поезії Тараса Шевченка, літературні вікторини, організується виставка дитячих робіт присвячена творчості Кобзаря та презентація робіт учнів старших класів, наприклад, „Лебединська Шевченкіана”. Продовжилися урочистості 10 березня, у День Державного гімну України на 156-ті роковини смерті Тараса Шевченка. Зранку на Соборній площі було гамірно – школярі, студенти, представники міської влади, небайдужі Лебединці... Всі вони зібралися разом, аби вшанувати пам'ять Кобзаря, а також вкотре продемонструвати національну єдність, виконавши головну державну пісню, підтвердивши переконання, що українська молодь пам'ятає, плекає і примножує національні традиції.

Традиційним є перегляд документального фільму „Шевченковими стежками. Шевченко і Лебединщина”. Завершенням декади став літературний захід „Шевченко – художник для багатьох є загадкою...” [7].

Про цікаві факти перебування Тараса Шевченка на теренах Лебединщини студенти Лебединського педагогічного училища ім. А. С. Макаренка та учні дізнаються під час бесіди з директором Лебединської спеціальної школи-інтернату А. В. Удодом. На його думку, об'єктивно і ґрунтовно охарактеризувати основні віхи життя поета неможливо без розгляду питання гостин Тараса Шевченка в сім'ї Хрущових, Залеських. Аналізуючи життєвий і творчий шлях поета історик неодноразово наголошував на потребі написання синтетичної наукової праці про приїзд Тараса Шевченка до слобожанського краю, його ознайомлення із життям і побутом мешканців садиби, написання кількох чудових замальовок місцевих краєвидів. Тому всебічне дослідження життєпису Тараса

Шевченка тривалий час ще залишатиметься в колі наукових досліджень.

Література

1. Жур П. Третья встреча. Хроника последней поездки Тараса на Украину / Петр Жур. – Л. : Худ. лит., Ленингр. отд., 1973. – С. 35–50. **2. Задорожна Л. М.** Шевченкові ремінісценції в поетичному світобаченні Щоголева : монографія / Л. М. Задорожна. – К. : Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2014. – 383 с. **3. Кравченко В.** Лебединські зустрічі Кобзаря. Матеріали до 175-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка / В. І. Кравченко. – Суми : Сумський художній музей, 1989. – С. 14–16. **4. Слухай Н.** Світ сакрального слова Тараса Шевченка: монографія / Н. Слухай. – 2-ге вид., переробл. та доповн. – К. : Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2014. – 224 с. **5. Ткаченко Б.** Шість днів у червні / Б. І. Ткаченко // Україна. – 1986. – № 19. – С. 19. **6. Шевченкознавство** в сучасному світі : монографія / Н. Л. Білик, І. П. Бондаренко, Г. Г. Верба та ін. / за ред. І. П. Бондаренка, Л. В. Коломієць. – К. : Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2014. – 463 с. **7. Традиційно** в березневі дні в нашій школі проходить ... [Електронний ресурс]. – Режим доступу : lebedyn-school5.narod.ru/content/010413/010413

У статті подаються відомості про перебування Тараса Шевченка на Сумщині, коло його знайомих.

Ключові слова: Шевченко, Лебедин, життя.

Яковлева Крістіна

(ЛНУ імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ;
наук. кер. – к. філол. н., проф. Т. С. Пінчук)

Зображення жіночої долі в поезії Тараса Шевченка

Широко розповсюджений вираз „така вже її жіноча доля” створює враження про жінку, що опустила руки перед

труднощами, примирилася з життєвими негараздами, поставила на собі хрест і взагалі вирішила не боротися за своє місце під сонцем. Саме такою характеристикою наділяє своїх головних героїнь творів Тарас Шевченко.

Тема жіночої долі була найпоширенішою в світовій і українській літературі XIX ст., зокрема у творах Л. Толстого, І. Франка, Лесі Українки, О. Кобилянської та ін. Супутніми темами творів про жіночу долю є нещасливе кохання або нещасливе сімейне життя, причиною якого були соціальні проблеми, або трагедії, породжені примусовими шлюбами. Такі твори побудовані на глибокому психологізмі, гострому зіткненні суперечливих людських почуттів чи фатальному збігові звичайних життєвих обставин.

Одним з найяскравіших прикладів змалювання жіночої долі є твори Великого Кобзаря, який усе життя низько схиляв голову перед українською жінкою.

Мета розвідки – проаналізувати умови, що стали причиною тяжкої жіночої долі, та ставлення Шевченка-автора до жінки-героїні творів.

Тяжка доля жінки є головною темою Шевченкових поем „Катерина”, „Наймичка”, „Сова”. Проте жіночі образи в цих творах неоднакові: кожна з них має різні риси характеру, які по-різному виявляються в різних життєвих обставинах.

Сучасні психологи вважають, що жіноча доля – це зрозуміти, в чому лежить покликання конкретної жінки і йти у напрямку до нього. Ми спробуємо проаналізувати образи жінок у творах Кобзаря у хронологічно-обставинному аспекті.

Традиційно вважається, що доля жінки, подарована їй природою, – це народжувати й виховувати дітей. Тому вважається правильним для жінки бачити свою долю в тому, щоб знайти гідного чоловіка, побудувати з ним сім'ю, народити і виростити дітей.

У поемі „Сова” Великий Кобзар описує справжню трагедію матері, яка починається відтоді, коли її сина забирають у солдати: вона чекає його рік, два, чотири, десять, „а чутки немає” [4, с. 102]. Образ жінки-матері по-різному змалювано в творах Т. Шевченка. Коли героїня стає покриткою, автор живе її

болем: „Катерино, серце моє! / Лишенько з тобою! / Де ти в світі подінешся / З малим сиротою?” [3, с. 11].

Поема „Наймичка” – це невмирущий гімн материнської любові. Героїня твору Ганна пережила довгі роки невимовних страждань. На відміну від Катерини Ганна не опускає рук. Тяжка доля змусила її підкинути сина бездітній родині. Сама ж Ганна стала наймичкою в цій родині, аби щодня бачити власну дитину. Вона завжди відчувала біль через свою таємницю. Все життя Ганна присвятила своєму синові. І, лише перед смертю, вона відчула полегшення, коли зізналася синові: „ Я...я твоя мати” [2, с. 265].

На думку визначного літературознавця Д. Чижевського, поема „Катерина”, у якій образ матері-покритки символізує долю України, „обдуреної та зневаженої „москалем”, який кидає сина; син – це образ Шевченківського покоління, що має помститися за матір” [3, с. 17]. Усі три твори об’єднує безмежна любов до синів.

В аналізованих творах, при першому знайомстві з головними героїнями, перед читачем постає зраджена жінка. Так, у однойменній поемі Катерина – звичайна селянка, яка всім серцем покохала офіцера з Московщини. Але для нього вона стала звичайною розвагою. Письменник закликає дівчат, „Отаке-то лихо, бачите, дівчата / Жартуючи кинув Катрусю москаль” [3, с. 13], виходити заміж тільки за українців, бо їх совість та людяність не здатні на те, щоб завдати такого жахливого болю, натомість, для москаля – це звичайна справа.

Так само вражає читача образ Ганни. Через нещасне кохання вона залишається сама з дитиною, не в змозі виховати її та дати все необхідне.

Великий Кобзар став на захист українського жіноцтва. Увесь час він уславлював жінок за безсмертну любов, щирість та неосяжну велич.

Жінок прийнято називати „слабкою статтю”, але вони аж ніяк не слабкі. У крихкому тілі часто ховається відважне серце і сильний дух.

Образ сильної жінки присутній у всіх трьох поемах.

Висока та могутня любов Ганни до сина затьмарює перед нею весь світ, змушує забути про саму себе, віддати все своє

життя на користь своєї дитини: „наймичка сльозами його умиває / Так його цілує / серед ночі прокинеться / То вона вже скочить / укрис, й перехрестить / Тихо заколише” [2, с. 253].

Героїня поезії „Сова” знаходить в собі сили і не дивлячись ні на що – чекає свого сина кожного дня. Автор пише: „Сидить собі та дивиться / В поле на дорогу / І світає, і смеркає / А сина немає” [4, с. 106]. У психологічному плані Кобзар зображує трагедію матері не як особисте її горе, а як соціальну трагедію вдови-наймички їй довелося важко, спочатку забирають сина, потім у неї помирає чоловік.

Шевченко пройшов з Катериною весь страдницький шлях від порога батьківської хати, з якої її вигнали, до нестерпно холодних доріг Московщини, на яких дівчина пішла шукати москаля: „Отож-то дивиться та кайтєсь, дівчата / Щоб не довелося москаля шукати!” [2, с. 15]. Через страшну образу та біль, який москаль завдав Катерині, натішитись щастям материнства їй не судилось. Поезія закінчується трагічною смертю головної героїні

Порівняємо обох героїнь. Ганна змогла знайти в собі сили й пройти важкі випробування долі, натомість Катерина не змогла пережити ані відмови москаля від неї та сина, ані батьківського рішення.

Український народ завжди славився незламною волею, це доводять і жінки у творчості Великого Кобзаря.

Доля покритки за часів феодально-кріпосницького права була важкою. Жінки були приречені на страждання, їх зневажали односельчани, безжалість батьків ятрила їм душу, нещира любов коханих кривдила їх та завдавала смертельних ран. Жінці часто просто не дозволяють вибрати свою долю, здійснюючи вибір за неї. Так не має бути, жіноча доля повинна знаходитися виключно в руках самої жінки. Якщо жінка розумна і цілеспрямована, то на шляху до своєї заповітної мрії і вищої мети вона ні за що не зупиниться.

Отже, ці поезії нікого не лишають байдужими. Трагічні долі трьох жінок змушують замислитися над такими питаннями, які залишаються актуальними і в наш час. Важке життя шевченківських героїнь викликають у нас гіркі сльози співчуття.

Усьому світові Великий Кобзар прагнув розповісти про страждання, яких здається не здатна витримати тендітна жіноча душа. Бодем, гнівом та несправедливістю пронизані рядки безсмертних поезій Шевченка.

Література

1. Каменчук А. М. Шевченківська студія / А. М. Каменчук // Текстовий аналіз Шевченка „Сова”. – К., 2013. – С. 26-30. **2. Шевченко Тарас** Прижиттєві твори 1841-1861 / І. Т. Бойко, С. А. Гальченко. – К., 2013. – 397 с. **3. Поєми. Для ст. шкiл** / Юрчишин В. І., Шубравский В. Є. – К., 1984. – 198 с. **4. Малий Кобзар.** Вибрані поезії для дітей / І. В. Маценко, Г. Ф. Мороз, В. І. Дмухар. – К., 1961. – 335 с.

У статті зроблено спробу показати тяжку долю жінки у Шевченкових творах та ставлення автора до неї. Значну увагу в поезіях Кобзаря приділено зображенню жіночої сили волі. Тяжка доля жінки є головною темою Шевченкових поєм „Катерина”, „Наймичка”, „Сова”. Доведено прагнення письменника увіковічити українську жінку в світовій літературі.

Ключові слова: доля, жінка, страждання.

Мовознавчі шевченкознавчі студії

Коротчук Катерина

(Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне;
наук. кер. – д. філол. н, проф. Н. М. Мединська)

Фольклоризми в ранній творчості Тараса Шевченка

Проблема вивчення мови художніх творів Кобзаря має тривалу історію, вона по-різному розв'язувалася залежно від рівня розвитку мовознавства і суміжних із ним наук, від світоглядної позиції дослідника. Оскільки поетична спадщина Шевченка і його мова є явищем складним і багатовимірним, то й дослідження проводили в багатьох аспектах і з різних точок зору.

Першими шевченкознавцями були сучасники і сподвижники поета – М. Костомаров, П. Куліш, Д. Мордовець. Відомими дослідниками життя, творчості та стилю письменника були Б. Лепкий, М. Рильський, Д. Красицький, Ю. Мосенкіс, В. Ващенко.

Не зважаючи на певну кількість наукових досліджень мови творів Кобзаря, проблема функціонування фольклоризмів як лінгвостилістичних одиниць у ранніх творах Т. Шевченка і їхній вплив на формування його індивідуального стилю не є на сьогодні дослідженою глибоко і всебічно, у цьому полягає **актуальність** роботи.

Фольклоризми – традиційне поняття, але новий термін, який ще не зафіксований у більшості існуючих словників чи енциклопедій. Він виник у зв'язку з дослідженнями мови як одного з чинників створення картини світу, комплексних досліджень на межі окремих наук: лінгвістики, літературознавства, народознавства, етнографії, психолінгвістики тощо.

Мета роботи – дослідити функціонування фольклоризмів як одного з визначальних засобів у ранніх творах Т. Шевченка.

У ранніх творах представлений широкий спектр, своєрідна система фольклоризмів, до складу якої входять: народні образи-символи, художньо-виражальні засоби народного походження: метафори, постійні епітети, порівняння, лексичні і граматичні повтори, слова з пестливими суфіксами, звертання (власне звертання та риторичні).

Початок літературної діяльності Т. Г. Шевченка припадає на період зародження української фольклористики та етнографії, появи перших збірок народної поезії, на час розквіту українського романтизму. У ранній творчості Шевченка зустрічаємо 23 образи-символи, серед них найбільш поширеними є символи *синього моря, бліднолицого місяця, степу, калини, явору, бурі* та ін. Наприклад: „Посадили над козаком Явір та ялину, А в головах у дівчини Червону калину” [1, с. 78].

У поезії Шевченка важливими образами, які мають символічне значення, виступають *Дніпро, безкрайній степ, буйний вітер, високі могили, синє море, пороги*, що конотуються з Січчю – уособленням славного минулого України.

Найбільш частотними (353 – 30,7%) є постійні епітети, які мають фольклорне походження, але своєрідне функційне навантаження у ранніх творах. Традиційна українська символіка супроводжується відповідними означеннями: *синє море, червона калина, білі руки, біле тіло, карі очі, чорні брови, орел сизокрилий* та ін.

Аналіз змісту і функцій постійних епітетів у ранніх поетичних творах Т. Г. Шевченка дозволяє виділити декілька семантичних груп:

1. Портретна характеристика людини: *біле личко, карі очі, чорні брови, дрібні сльози, стан гнучкий, дівчина чорнобрива, дівчина молодая, біле тіло, біла рука, козаченько молодий та ін.* Наприклад: *Умивай же біле личко // Дрібними сльозами* [1, с. 96].

2. Опис природи: *синє море, калина червона, шлях битий, степ широкий, хмара чорна, дуб зелененький, чисте поле, вітер буйний, зелений байрак, верби високі, блідий місяць, чорні хмари, зелений гай, тополя висока та інші.* Наприклад: *Щоб вітри почули, // Щоб понесли буйнесенки // За синє море // Чорнявому зрадливому // На лютєє горе* [1, с. 84].

3. Характеристика тварин, птахів: *кінь вороненький, орел сизий, орел сизокрилий, голуб сизий, голубонько сиза та ін: „Обізвався, орел сизий, // Та й дав ляхам знати”* [1, с. 86]. *А над нею орел чорний // сторожем літає* [1, с. 71].

4. Характеристика абстрактних понять: *зла доля, горе люте, щире серце, білий світ, щира правда та ін: А може, я й темний, нічого не бачу* [1, с. 91].

Важливим способом реалізації образів у ранній творчості поета часто виступає метафора. Нами було знайдено 157 метафор різної структури.

У ранній творчості поета зустрічаються метафори здебільшого фольклорного походження, ґрунтом для них є світ поетичних уявлень народної символіки. Шевченко часто використовував типові для української романтичної поезії метафоричні формули (такі, як *лихо сміється, грає синє море*) та романтичні гіперболізовані метафоричні образи для відтворення почуттів, переживань. Туга, сум асоціюються з *лютою змією*, яка *випиває сльози, давить душу*.

Важливою семантико-структурною та інтонаційною особливістю ранньої творчості Шевченка є наявність у ній звертань (280 одиниць). Як відомо, звертання традиційно кваліфікують як слова або сполучення слів, що називають особу чи предмет, до яких апелює мовець. У ранніх творах Шевченка (так, як і в народнопоетичній творчості) звертання не лише називають певний об'єкт адресування, але й передають емоції мовця, створюючи ефект безпосереднього спілкування: *Любий мій Іване! // Серце моє кохане! // Де ти так барився* [1, с. 106]. Аналіз показує, що в ранніх творах власне звертань використовується більше (61%). У творах поета є власне звертання, які виражаються лексемами *доню моя, сину*, „*дитя моє*”, „*мій батечку*”, „*мій синочку*”, „*люде мої*”, „*мій братику*”, „*мамо*”, „*батьку*”, „*брате*”, „*хлопче*”, „*друже*”: „*Доню моя, // Що ти наробила*” [1, с. 96], „*Я ще, мамо, не виросла, // Ще не дівувала*” [1, с. 197].

На окрему увагу заслуговують лексичні та граматичні повтори у творах Т. Шевченка. Поет широко використовував їх, щоб виділити якесь слово в реченні й надати мові образності, виразності, напруження. В його творах повторюються окремі

слова, частини речень і навіть цілі речення : *Довго, довго, сердешная, // Вийшла та питала [1, с. 102], І хлинули сльози; // Дрібні-дрібні полилися.// Де вони взялися [1, с. 164]*. Наші спостереження за функціонуванням фольклоризмів у ранній творчості Т. Г. Шевченка дозволяють стверджувати, що основною рисою вживання є комплексний, системний характер, коли в одному невеличкому контексті вживаються декілька народнопоетичних засобів різного рівня, які доповнюють, виражують, посилюють значення один одного.

Висновок. Велика кількість фольклоризмів (1084 одиниць) у ранній творчості дозволяє нам стверджувати, що вони виступають важливими складовими, витоками індивідуального стилю Великого Кобзаря. Ці засоби стали животворними ґрунтами для його подальшої літературно – художньої творчості.

Література

1. Шевченко Т. Г. Кобзар / Т. Г. Шевченко. – К. : Варта, 1993. – 640 с. **2. Бабишкін О.** Шевченкова слава / О. Бабишкін. – К., 1989. – 325 с. **3. Лепкий Б.** Про життя і твори Т. Шевченка / Б. Лепкий. – К., 1994. – 189 с. **4. Роят А.** Ідейно-художній зміст поеми Т. Шевченка „Великий льох” / А. Роят // Українська мова та література в школі. – 1998. – № 9. – С. 14-19. **5. Ващенко В. С.** Епітети поетичної мови Т. Г. Шевченка : Словник-показчик / В. Ващенко. – Дніпропетровськ, 1982. – 212 с.

У статті досліджено особливості функціонування фольклоризмів у ранній творчості Тараса Шевченка. Виявлено велику кількість фольклоризмів у ранніх творах поета. Зроблено висновок, що фольклоризми виступають важливими складовими, витоками індивідуального стилю Великого Кобзаря. Ці засоби стали животворними ґрунтами для його подальшої літературно-художньої творчості.

Ключові слова: Фольклоризми, образи – символи, метафори, постійні епітети, порівняння, лексичні і граматичні повтори, слова з пестливими суфіксами, звертання.

Онищенко Аліна

(ВП „Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка”;
наук. кер. – викл. заг. філології Ю. В. Жалдакова)

Переклади поезії Тараса Шевченка німецькою мовою

Великий літературний спадок, який лишив після себе Т. Г. Шевченко, – це найвидатніше досягнення українського народу. Твори великого митця, які стали духовним надбанням людства, були перекладені на десятки мов і є частиною національної культури людства. Сьогодні твори письменника інтерпретовані на десятки мов світу, не виключенням є і німецька мова.

Німецька література відіграла велику роль в поезії Т. Шевченка, бо дослідження про життя і творчість письменника збагатили німецьку літературу.

Після публікації „Кобзаря” про Шевченка заговорили і за межами України.

В Німеччині прізвище Шевченка згадується в 1843 році. Мається на увазі інформація без підпису про видану в 1841 році в Петербурзі поему Шевченка „Гайдамаки”. У 1862 році в лейпцігському журналі „Die Gartenlaube” надрукована нова стаття про Шевченка під назвою „Життя російського поета”, в якій повідомляється про його смерть. Тут же говориться про велику любов Шевченка до України [1, с. 180–187].

І вже після виходу статті зацікавленість до великого поета зросла.

Так, в 1862 році в журналі „Zeitschrift für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft” надруковано бібліографічну нотатку про видання в Києві творів Шевченка в перекладі польського поета А. Гожалчинського, а також в 1864 році вміщено деякі цікаві матеріали, що стосуються України, зокрема Шевченка [3, с. 68–72].

До найвидатніших перекладачів поезій письменника можна віднести О. Грицяя, Й. Георга Обріста, Віктора Умляуфа фон Франквеля, Юлія Вірґінія, Анни-Шарлоти Вуцькі, Г. Ціннера.

О. Грицай був один з найперших перекладачів творчості Т. Г. Шевченка на німецьку мову. Переклади Остапа ще недосконалі. У них траплялися більші чи менші відхилення від оригіналу, а подекуди й перекручення його, порушення ритмомелодики.

Вірш „Ой одна я, одна...” в перекладі О. Грицая:

*Ach! Ich bin so allein,
Wie ein Halm auf der Heide,
Und es gab mir mein Gott
Hier kein Glück, keine Freude.
Schwarze Augen nur haben
Mir der Herrgott gegeben,
Doch ich weinte sie aus
In dem einsamen Leben.* [1, с. 243].

ОЙ ОДНА Я, ОДНА

Ой одна я, одна,
Як билиночка в полі,
Та не дав мені Бог
А-ні щастя, ні долі;
Тільки дав мені Бог
Красу, карії очі,
Та й ті виплакала
В самоті дівочій.
А ні братіка я,
Ні сестрички не знала,
Між чужими зросла,
Долі-щастя не мала...
Де-ж дружина моя?
Де ви, добрії люди?
Їх нема... Я сама,
А дружини – й не буде!..

В історії німецької Шевченкіани ХХ століття визначну роль відіграли три книжки, що знаменували собою подальший крок в освоєнні творчості українського поета в країнах німецькомовних країнах. Мається на увазі збірка поезій Шевченка в перекладах Юлії Віргінії „Ausgewählte Gedichte von

Taras Schewtschenko” („Вибрані поезії Тараса Шевченка”), збірник статей, досліджень та перекладів, виданих редакцією журналу „Ukrainische Rundschau”, „Taras Schewtschenko – der größte Dichter der Ukraine”(„Тарас Шевченко – найбільший поет України”) і монографія шведського славіста Альфреда Енсена „Taras Schewtschenko – ein ukrainisches Dichterleben. Literarische Studie” („Тарас Шевченко – життя українського поета”) [1, с. 167–172].

Сьогодні слід звернути увагу на переклади та статті Анни-Шарлоти Вуцькі – письменниці-романістки, бо вона розвиває принципи художнього перекладу поезії Кобзаря. Її переклади поетично виразні, звучать природно, легко, безпосередньо і дають достовірне уявлення про оригінал. Поданий уривок вірша Шевченка „Нащо мені чорні брови...” в перекладі Анни-Шарлоти Вуцькі:

*Wozu hab' ich dunkle Augen,
Wozu schwarze Brauen?
Wozu meine Jugendjahre,
Fröhlich sonst zu schauen?
Meine schönen Jugendjahre
Müssen nutzlos schwinden,
Brauen über trüben Augen
Bleichen in den Winden.* [1, с. 231].

Свідченням того, як глибоко шанує українського поета громадськість Німеччини був шевченківський симпозіум, який проходив 16-17 червня 1964 року у Берліні. У симпозіумі взяли участь вчені СРСР, Польщі, Чехословаччини та НДР. Було заслухано одинадцять доповідей з актуальних проблем шевченкознавства.

Шевченко – геній українського народу. Будучи письменником народним, національним, Шевченко водночас – поет інтернаціональний. Як Дніпро несе свої хвилі в один всесвітній океан, так і Шевченкова творчість вливається в океан людського духу, а його „Заповіт” став гімном українського літературознавства.

„Заповіт” Шевченка в перекладі Г. Ціннера:

*Wenn ich sterbe, sollt zum Grab ihr
Den Kurgan mir bereiten,*

*In der lieben Ukraine,
Auf der Steppe, der breiten,*

*Wo man weite Felder sieht,
Den Dnjepr und seine Hänge,
Wo man hören kann sein Tosen,
Seine wilden Sänge.*

*Wenn aus unsrer Ukraine
Zum Meer dann, zum blauen,
Treibt der Feinde Blut, verlas ich
Die Berge und Auen,*

*Alles laß ich dann und fliege
Empor selbst zum Herrgott,
Und ich bete...Doch bis dahin
Kenn ich keinen Herrgott!*

*So begrabt mich und erhebt euch!
Die Ketten zerfetzt!
Mit dem Blut der bösen Feinde
Die Freiheit benetzt!*

*Meiner sollt in der Familie,
In der grossen, ihr gedenken,
Und sollt in der freien, neuen
Still ein gutes Wort mir schenken. [2, с. 158–161].*

Підводячи підсумок, хотілось би сказати, що той внесок який зробив Т. Г. Шевченко в українську та світову літературу неоціненний та неосяжний. Але завдяки перекладачам, які втілили ідею духовності великого митця, з його поезіями змогли ознайомитись читачі і за кордоном. На жаль, не всі твори Тараса Шевченка перекладено німецькою мовою, але більшість з них перекладені доцільно вірно та відповідають оригінальному змісту. Поезії Шевченка надихають, вражають людей в будь-якому куточку світу, і не важливо, якою мовою вони перекладені.

Література

1. Мелкумова Т. Літературна спадщина Т. Шевченка у країнах німецької мови / Т. Мелкумова // Україна і Німеччина. – Кривий Ріг, 2009. – С. 243. **2. Щербак С. В.** Своєрідність ідейно-тематичного змісту перекладів „Заповіту” Тараса Шевченка / С. В. Щербак // Актуальні проблеми філології і методики викладання мов : зб. наук. праць / ред.: О. І. Гамалі, І. С. Зоренко, О. Б. Каневська. – Кривий Ріг : КП ДВНЗ „КНУ”, 2012. – С. 234. **3. Скуратівський В.** Шевченко в контексті світової літератури / В. Скуратівський // Дивослово. – 2003. – № 6. – С. 98.

У статті розкрито суть німецькомовних перекладів творів Т. Г. Шевченка різними перекладачами, проаналізовано вагомий внесок спадку митця в світову літературу, підкреслено найвидатніших перекладачів творчості письменника, наведено приклади поезій Шевченка.

Ключові слова: Т. Г. Шевченко, переклад, поезія, німецька мова, Україна.

Смірнов Денис

(ЛНУ імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ;
наук. кер. – к. філол. н., проф. Т. С. Пінчук)

Художній синтаксис творів Тараса Шевченка

Поет, Художник, Людина, українській геній – ось лише частина з характеристик видатного українця Тараса Шевченка. Унікальна та велична особистість, що стала відомою далеко за межами своєї Батьківщини, продемонструвавши світові автентичність та неповторність української культури.

Мета розвідки – проаналізувати особливості художнього синтаксису творів Тараса Шевченка, визначити елементи, притаманні саме його творам. Дослідженню величезного творчого спадку Кобзаря присвятили свої наукові доробки вчені Ю. Барабаш, В. Бородін, І. Бойцун, Ю. Гончар, І. Дзюба, Є. Колесникова, В. Кравченко, О. Мамедова, Г. Неділько, Ю. Івакін, В. Пахаренко та інші.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. відроджується інтерес до проблем поетичного синтаксису Шевченка. Мова творів Шевченка стає предметом дослідження різних літературознавчих та мовознавчих студій. Дослідники зазначають, що „заслуга Т. Г. Шевченка перед українською культурою полягала насамперед у тому, що він надав літературній мові внутрішньої естетичної впорядкованості. Особливо помітна творчо-естетична робота у синтаксичній організації тексту” [3, с. 245].

Специфічна організація саме Шевченкового тексту виявляється на рівні словосполучень, де „керування типово демонструє залишки старої мови, вияв діалектної чи народнорозмовної особливості” [4, с. 47]. Як зазначає літературознавець О. Максим'юк, „важливою ознакою поетичної мови Шевченка є позиційно стійкі словосполучення, особливо ті з них, які виступають у ролі вигуківих емоційно-оцінних компонентів” [2, с. 215]: „*І диво дивнеє! ніколи / Ніхто не бачив і не чув / Такого дива!*” [5, с. 529]. Серед особливостей організації мовного середовища текстів творів Шевченка можна визначити такі: специфічне використання простих і складних речень (прості речення поступаються складним, ускладнені речення домінують у текстах); „чергування форм різних часів, [...] найширше – теперішнього і майбутнього доконаного [4, с. 49]: „*Іде собі наш Ярема, / Нічого не бачить; / Одна думка усміхнеться, / А друга заплаче*” [5, с. 94]; активне використання простої і складеної форм дієслів наказового способу: „*Не плач, Катерино, / Не показуй людям сльози, / Терпи до загину!*” [5, с. 37]. Вони передають у Шевченкових творах усю палітру семантико-стилістичних значень та відтінків: прохання, благання, дозвіл, умовляння, застереження та ін.

Однією з характерних рис художнього синтаксису творів Тараса Шевченка є еліпс – „стилістична фігура, що полягає в опущенні певного члена речення чи словосполучення, які легко відновлюються за змістом поетичного мовлення” [1, с. 226]. Використання його зустрічаємо у поемі „Перебендя”: „*Орлом сизокрилим літає, ширяє, / А ж небо блакитне широкими б'є*” [5, с. 52]. Пропущене слово *крилами*, яке можна відтворити зі змісту. Використання цієї стилістичної фігури бачимо й у поезії

„Бандуристе, орле сизий...”: „Там повіє буйнесенький, / Як брат, заговорить...” [5, с. 63]. Очевидно, що автор пропустив слово *вітер*, яке читачеві легко відновити з попереднього змісту твору.

Також у творах Т. Шевченка часто зустрічаємо інверсію, тобто „*незвичне розташування слів у реченні з очевидним порушенням синтаксичної конструкції задля емоційно-смислового увиразнення певного вислову*” [1, с. 302]. Досить часто у поетових творах зустрічаємо винесення присудка на перше місце, варіювання позицій членів речення: „*Поважно та тихо / У ранню пору / На високу гору / Сходилися полковники*” [5, с. 412]. Дослідник В. Ільїн відзначив, що інверсія підмета і присудка з винесенням їх на кінець речення характеризує урочисту оповідь Шевченка.

Також художньому синтаксису творів Тараса Шевченка притаманне використання антитези – стилістичної фігури, яка „*полягає у драматичному запереченні певної тези чи у вмотивованому контрастуванні смислових значень бінарних образів*” [1, с. 48]. У поезії „Якби ви знали, паничі” автор протиставляє сільській „райській” хаті тяжке, злиденне життя людей: „*У тій хатині, у раю, / Я бачив пекло... Там неволя, / Робота тяжкая, ніколи / І помолитись не дають*” [5, с. 483].

Доволі часто помічаємо у творах Тараса Шевченка асонанс – „*концентроване повторення голосних звуків у поетичному рядку чи строфі, яке витворює ефект милозвуччя*” [1, с. 66]. Наприклад: „*І день іде, і ніч іде*” [5, с. 572]. Він набуває особливого змісту у поєднанні з алітерацією, яку теж помічаємо у творах поета: „*А поки що течуть ріки, / Кривавії ріки*” [5, с. 252].

Отже, проаналізувавши особливості організації художнього синтаксису поетичної мови творів Тараса Шевченка, можна сказати, що йому притаманне тяжіння до народнопісенного джерела. „Іншим питомим джерелом поетичного синтаксису митця називають стару українську літературну мову” [4, с. 51]. У результаті аналізу поетичних творів Тараса Шевченка встановлено, що основними засобами художнього синтаксису його поезій є використання еліпса, антитез, інверсій, специфічна організація словосполучень та

речень. Вважаємо, що проблема є актуальною для подальшого наукового аналізу.

Література

1. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – К. : Академія, 2007. – 752 с. **2. Максим'юк О.** Позиційно стійкі словосполучення з авторизованим компонентом (на матеріалі творів Т. Шевченка) / О. Максим'юк, А. Агафонова // Матеріали 34-ї наукової Шевченківської конференції: у 2 кн. – Черкаси, 2003. – Кн. 2. – С. 214–217. **3. Русанівський В. Т.** Шевченко – реформатор української літературної мови / В. Русанівський / Історія української літературної мови: підруч. – К. : АртЕк, 2001. – 392 с. **4. Слухай Н.** Поетичний синтаксис Шевченка / Наталія Слухай // Дивослово. – 2013. – №10. – С. 46–51. **5. Шевченко Т.** Кобзар / Т. Г. Шевченко. — К. : Вид-во „Дніпро”, 1985. – 624 с.

У статті розглядаються особливості організації художнього синтаксису поетичної мови творів Тараса Шевченка. Визначено елементи художнього синтаксису, притаманні саме поетичним творам Кобзаря. Досліджено особливості зміни поетичної мови творів Шевченка.

Ключові слова: художній синтаксис, організація тексту, мовне середовище.

Сухомліна Анастасія

(ВП „Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка”;
наук. кер. – викл. заг. філології О. А. Севастянова)

Мовознавчі шевченкознавчі студії Одеського національного університету ім. І. Мечникова

Тарас Григорович Шевченко є одним із символів української культури у світі. За двовікову історію вивчення класика української літератури та живопису про нього написано сотні томів, сотні вчених за цей час присвятили йому своє

наукове життя, відкриваючи все нові сторінки біографічних та мистецьких розвідок про великого Кобзаря.

У знак пошани до Кобзаря, що вніс величезний вклад у світову та українську культуру, зокрема, Науковою бібліотекою ОНУ імені І. І. Мечникова було реалізовано масштабний проект „У просторі Шевченкової творчості: завжди сучасний Кобзар”, який відкрив унікальну різнобарвність експонованих видань. Діапазон книжкових скарбів сягає прижиттєвих видань та видань XIX – початку XX ст., що стали класикою шевченкознавства, а також роботи вже видатних вчених XXI століття, що по-новому відкривають Шевченка-митця та Шевченка-людину.

Перша зафіксована розвідка університетського вченого носила історичний характер: у 1900 р. у виданні „Южно-русский альманах” була опублікована стаття знаного історика О. І. Маркевича „Несколько слов о значении поэзии Т. Г. Шевченко”.

Під час російської революції 1905-1907 рр. у Новоросійському університеті пошваблюються українознавчі дослідження. У жовтні 1905 р. члени української „Громади” в Одесі організували товариство „Просвіта”, у якій активну участь брали й деякі професори університету.

У 1906 р. на кафедрі російської історії 28-річний приват-доцент О. С. Грушевський почав читати лекції з курсу нової української літератури, у рамках якої вперше в Новоросійському університеті почала вивчатися творчість Т. Г. Шевченка. Він цікавився взаєминами Т. Шевченка і драматурга Я. Кухаренка, віршами Кобзаря, написаними в казематі, писав про його педагогічні ідеї. Підсумком цих студій стала книжка „Життя і творчість Т. Г. Шевченка”, випущена в Києві 1911 року [6, с. 96].

У 1920 р. на базі розформованого Новоросійського університету створюється Інститут народної освіти (ІНО) [7, с. 40]. Один із професорів, В. Лазурський, в Одесі був організатором шевченківських вечорів, відзначання шевченківських ювілеїв. Того ж року починає викладати українську літературу в ІНО А. В. Музичка, якому належить

стаття „Уривок із розвідки „Тарас Шевченко й Роберт Бернс” (1922), опублікована на сторінках наукового видання „Ученые записки высшей школы г. Одессы” [4, с. 15].

Святкування 125-річчя Т. Г. Шевченка почалося у 1938 р., коли 13 грудня одеський обласний радіокомітет організував радіопередачу з актового залу університету „За що ми любимо Тараса Григоровича Шевченка?” Уперше виступила тоді й сама правнучка Тараса Григоровича – Олександра. Радіопередача супроводжувалась виконанням пісень на шевченківські тексти хоровою капелою університету.

До 100-ї річниці з дня смерті Т. Г. Шевченка у 1962 р. 14-й випуск „Праць Одеського державного університету імені І. І. Мечникова. Серія філологічних наук” було повністю присвячено Т. Г. Шевченку. У працях було висвітлено ряд важливих питань, пов’язаних із вивченням творчості великого Кобзаря: питання про місце спадщини Тараса Григоровича Шевченка в житті українського народу та світовій літературі, про продовження шевченківських традицій в українській літературі, про оцінку його творчості слов’янською та німецькою пресою, про мовне багатство його творів.

Малоформатна книга „За землю радянську Кобзар воював” П. Т. Маркушевського побачила світ у 1969 р. Автор видання – доцент кафедри української літератури, учасник Другої світової війни, пройшов шлях від Волги до Дунаю, нагороджений бойовими медалями та орденом Олександра Невського. Саме цим була зумовлена цікава тема розвідки – доля Шевченкового слова під час Другої світової війни. Це унікальне зібрання спогадів та фактів щодо того, яке велике значення відігравала постать Шевченка та його твори для українського народу у скрутний воєнний час: розвідки про воєнні видання творів „Кобзаря”, про долю Чернечої гори в Каневі, про листівки та статті в газетах.

У 80-х рр. гідні уваги дослідження А. А. Жаборюка „Мистецтво живопису і графіки на Україні в першій половині і середині ХІХ століття” (1983) та статті й монографія вже новітнього часу „Малярська творчість Тараса Шевченка” (2000). Автор наголошує, що творчий метод Шевченка сформувався

завдяки естетичному освоєнню основних напрямків мистецтва тих часів – романтизму, реалізму, класицизму. Джерелами формування творчого методу Шевченка стала творчість учителя – Карла Брюлова, романтичні ідеї українського та російського мистецтв XIX ст. та реальне життя народу.

Отже, наукові здобутки університетських шевченкознавців набули широкого визнання громадськості та офіційних установ. Таким чином, є щира надія, що шевченкознавчий показник праць вчених Одеського національного університету імені І. І. Мечникова може послугувати як науковцям та студентам, так і широкому колу читачів, яких зацікавить ця тема для подальших інтелектуальних пошуків. Адже творчість Т. Г. Шевченка – це неосяжний простір людської думки і ідеалів, осяяних вічністю таланту самого Кобзаря.

Література

1. Академік Михайло Єлисейович Слабченко: наукова спадщина і життєвий шлях : збірник статей / ред. кол. : А. Д. Бачинський, В. П. Ващенко, А. С. Гриськов. – Одеса, 1995. – 124 с. **2. Данилко П. Ю.** Шевченкознавство в Одесі / П. Ю. Данилко // Південь України – Одеса: Четвертий міжнародний конгрес україністів (м. Одеса, 26-29 серпня 1999 р.) : доп. і повідомлення. – Одеса, 1999. – С. 249. **3. Дузь І.** Три кола свавілля: А. В. Музичка/ І. Дузь // Одеський університет. – 1994. – 22 червня (№ 11/12). – с. 37. **4. Збірник праць XV наукової шевченківської конференції (9-10 березня 1966) / АН УРСР, Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка. – К. : Наукова думка, 1968. – 406 с. 5. Зленко Г.** Лицарі досвітніх вогнів : тридцять три портрети діячів Одеської „Просвіти” 1905-1909 років / Г. Зленко. – Одеса : Астропринт, 2005. – 250 с. **6. Левченко В. В.** Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.) : позитивний досвід невдалого експерименту / В. В. Левченко. – Одеса, 2010. – 427 с. **7. Музичко О. Є.** Шевченківське свято в Одесі 1920 року: переможний акорд української революції/ О. Є. Музичко // Юго-Запад. Одессика. – 2012. – Вип. 13. – С. 208. **8. Нагірняк О.** Українознавчі дослідження у Новоросійському університеті наприкінці XIX –

на початку ХХ ст. / О. Нагірняк // Пам'ять століть. – 2004. – № 6. – С. 85.

Стаття присвячена історії дослідження життя і творчості Тараса Шевченка в Одеському національному університеті ім. І. І. Мечникова. Використовуючи методику безперервного відбору із зазначених джерел, ми проаналізували й систематизували етапи розвитку наукових досліджень в університеті, з яким була пов'язана творчість Тараса Шевченка.

Ключові слова: мовознавчі студії, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, шевченкознавство.

Харковський Євген
(Київський національний
лінгвістичний університет;
наук. кер. – ст. викл. І. П. Коваленко)

Проблеми перекладу творів Тараса Шевченка іспанською мовою

Твори Тараса Шевченка перекладені майже усіма мовами світу. Найбільш відомою є його поезія „Заповіт”, написана в грудні 1845 року. Творчість поета відіграла вагому роль у становленні української держави. Тарасу Шевченку вдалося переосмислити минуле українців, окреслити ключові проблеми сучасного буття й визначити умови, за яких нація зможе досягти розквіту. Митець поєднав традиції фольклору із канонами літератури. Зі сторінок творів Кобзаря постав український народ. Світ познайомився з українцями спочатку саме через твори поета.

Не зважаючи на відомість творчості Тараса Шевченка у світовій спільноті, спостерігаються своєрідні „білі плями”. Як не дивно, іспаномовних перекладів Кобзаря не так вже й багато. В Україні перекладами творів митця займався літературознавець, перекладач, завідувач кафедри іспанської філології Київського педагогічного інституту іноземних мов (нині – Київський національний лінгвістичний університет) Естрела-Льопис

Рафаель Філібертович. Учений зробив переклад до першого іспаномовного видання вибраних творів Тараса Шевченка повісті „Художник”, драми „Назар Стодоля”, „Автобіографії” та поезій і поем, серед яких „Тарасова ніч”, „Катерина”, „Марія”. Метою нашої статті є з’ясувати стан та специфіку перекладів творів поета іспанською мовою.

Аналіз доступної критичної літератури показав недостатність висвітлення творчості українського митця в іспаномовних країнах. Даній проблемі присвятив дослідження львівський літературознавець Ярема Кравець. Він вказав причини маловивченості творів Тараса Шевченка в цих країнах: *„Рецепція Тараса Шевченка, його життя і творчості в іспанській літературі порівняно з аналогічними процесами в англійській, німецькій, французькій та італійській – питання маловивчене і має велику кількість „білих плям” та неясностей. Спричинили це різні чинники – як політичні, так і культурологічні, а насамперед, безперечно, відсутність тісніших творчих контактів між українськими та іспанськими науковцями-філологами, літераторами і письменниками у другій половині XIX ст. – перших двох десятиліттях XX ст., коли Т. Шевченко стрімко увійшов у різні західно- та східноєвропейські культури. Вирішальну роль у нестачі вагомих шевченкознавчих публікацій в Іспанії XIX – 10–30-х років XX ст. відіграв і той факт, що до Іспанії не дійшла жодна з тих потужних українських еміграцій, які несли українську культуру в Західну Європу, країни північноамериканського континенту, чи навіть Аргентину і Бразилію. Після Другої світової війни українська громада в Мадриді налічувала не більше 60 осіб, деякі з них прибули з Німеччини, а більшість – з України”* [2, с. 294].

Існує також проблема точності перекладу іспанською мовою поезії Тараса Шевченка. Перекладачі повинні враховувати семантику слів в мові першоджерела й мові, на яку робиться переклад. Не завжди є семантичний відповідник, який би передавав суть явища, риси характеру, події. Про такий підхід у перекладі творів художньої літератури говорить науковець Н. Абабілова: *„Зауважимо, що твердження, нібито реалії перекладаються, – неточне. Перекласти – це значить віднайти відповідник у цільовій мові, що є неможливим, оскільки в*

етнокультурі, матеріальній чи духовній, в історії носіїв цільової мови немає співвідносного об'єкта, поняття чи явища. У випадку реалій доречно говорити не про переклад у буквальному розумінні, а лише про винайдення семантико-стилістичного відповідника або трансляційне перейменування реалій. Аналіз наукової літератури довів, що у процесі перекладу реалій немає раз і назавжди встановлених правил, основний орієнтир – контекст, в якому вживається національно забарвлене слово” [1, с. 10].

Зрозуміти й передати суть творів Тараса Шевченка може лише людина, яка сприймає їх на ментальному рівні. Звісно, у суспільстві, не знайомому з українськими реаліями, потрібно подавати адаптовані переклади.

Саме такий підхід ми бачимо в перекладах іспанською мовою творів Тараса Шевченка, зроблених Леонідом Голоцваном. Молода дослідниця Н. Тимошук [3] здійснила аналіз перекладів іспанською мовою кількох поезій українського письменника й зробила висновок. Вона зауважила, що не завжди вдається точно перекласти україномовний текст, оскільки в іспанській мові немає відповідного слова. Крім того, у деяких випадках потрібно робити заміну на словосполучення, описи явищ, щоб читач зрозумів, про що йде мова. Доволі часто перекладачі вдаються до калькування слів: *„розглянуті нами трансформації, які застосовував перекладач при перекладі поезії Тараса Шевченка іспанською мовою зводяться як до перетворення одного слова у словосполучення, так і до трансформацій словосполучень в окремі слова. Такі лексичні трансформації, як транскрибування та транслітерація, калькування та лексико-семантична заміна, є дуже важливими для перекладу, оскільки дозволяють зберегти зміст і передати його в більш зрозумілій для іспаномовного читача формі” [3].*

Останнім часом значна кількість українців емігрує до іспаномовних країн. Особливо потужною є українська діаспора в Аргентині. З часом вони втрачають не лише зв'язок з батьківщиною, а й поступово забувають мову. Виростають покоління українців, яким невідома творчість Тараса Шевченка. Саме тому важливим є питання перекладів і популяризації творів українського письменника в іспаномовних країнах.

Література

1. **Абабілова Н. М.** Відтворення реалій як перекладознавча проблема / Н. М. Абабілова // Наукові записки. Серія „Філологічні науки” (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / відп. ред. проф. Г. В. Самойленко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. – Кн. 3. – С. 9-13.
2. **Кравець Ярема** Іспанське прочитання Тараса Шевченка (до 150-х роковин смерті поета) / Ярема Кравець // Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови. – Вип. 19. – 2012. – С. 294-305.
3. **Тимощук Н. О.** Лексичні трансформації у перекладах поезії Тараса Шевченка іспанською мовою / Н. О. Тимощук [Електронний ресурс] Режим доступу : http://philology.knu.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2012_42_2/261_268.pdf

У статті йде мова про особливості перекладу творів Тараса Шевченка іспанською мовою. Зазначається, що творчість митця маловідома іспаномовному читачеві. Причини постають в ізолюваності іспанського суспільства, відносно невеликій українській діаспорі. Перекладач також зустрічається з лексико-семантичними проблемами.

Ключові слова: переклад, іспанська мова, Тарас Шевченко, етнокультура.

Візійні світи Тараса Шевченка

Ружін Анна

(Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка;
наук. кер. – к. філол. н., доц. Н. І. Зінченко)

Концепція долі в першому періоді творчості Тараса Шевченка

Для Т. Г. Шевченка тема долі була згустком болю, що запікся в його серці. Кріпацька неволя – це доля рідної матері, сестер Катрі, Ярини, Марії, це трагічна доля його першої трепетної любові – Оксани Коваленко, доля всіх нещасних жінок, козаків.

Метою роботи є вивчення теми долі у першому періоді творчості Тараса Шевченка.

Теоретично-методологічною основою статті є дослідження вітчизняних літературознавців, присвячених творчості Кобзаря, зокрема поезії періоду 1837-1843 рр.

Наукова новизна полягає в тому, що розгляду концепції долі в першому періоді присвячено мало праць, тим більше висвітлюється переважно жіноча доля, поезії ж історичної тематики з погляду означуваної проблеми взагалі не аналізувалися.

Тема жіночого безталання знайшла своє яскраве художнє втілення у ранній ліриці і ще повніше розгорнулася в поемах цього періоду. Тут Шевченко поєднав багаті джерела народної поезії з різючими фактами живої дійсності і підніс гуманні ідеї дружби, відданості, любові.

Шевченко порушує тему долі, описуючи у першій романтичній баладі „Причинна” нелегку долю дівчини, українки, яка чекає на свого коханого, що пішов на війну та *„мабуть, і згинув!”* [5, с. 9].

На реальній життєвій основі створено соціально-побутову поему „Катерина”. Образ Катерини поет виплекав з великою тривогою в думках і почуттях. Він знав скорботу народних

пісень і переказів про жіночу долю. Глибоко вражали його пісні про жіночу долю, про глибину почувань безталанної матері, про страдницькі шукання покриток.

Перед нами – ліричний образ-переживання, в якому вже виразно вгадується тема твору – зневаженого кохання селянської дівчини до людини іншого соціального стану.

В основі сюжету – соціально побутова трагедія покритки. Дія розвивається в кількох епізодах, з'єднаних причинно-наслідковим зв'язком, що змальовують найголовніші, найдраматичніші ситуації, в яких опиняється, зазнаючи дедалі тяжчих і жорстокіших ударів долі, героїня твору [3, с. 70].

Дівчина занастала свою долю, знеславила себе і батьків, а тепер свій „гріх» мусить спокутувати. Серце її стискається від болю, кров холодне в жилах, коли вона чує прокляття рідної матері, яка, *„як ягодку, як пташечку, кохала, ростила, свою доню, свій цвіт рожевий”*.

Доля героїні викликає глибоке співчуття і збуджує палкий протест проти соціальної кривди і наруги над людиною.

Тяжка доля українського народу завжди була провідним мотивом творчості Тараса Шевченка. Неодноразово звучав і мотив оспівування образу Матері, який втілював для нього й рідну матір, і рідну Україну. Ці дві теми розкриваються у поемі „Наймичка». Поет ніби повторює історію про долю Катерини, але разом з тим розглядає її по-новому.

В обох поемах йдеться про жінок, що народили синів-безбатченків, але якщо в „Катерині» увага автора зосереджується на соціальних причинах трагедії, то „Наймичка» присвячена висвітленню тих людських якостей, що дозволяють протистояти обставинам.

Справжня материнська любов завжди безкорисна, але усе ж таки зазвичай вона потребує одного – взаємності. Любов дитини – єдина плата, на яку чекають матері. Але Ганна приносить у жертву навіть можливість взаємності.

Лише помираючи, вона зізнається у тому, що саме вона є справжньою матір'ю Марка:

*...Зомлів Марко,
Й земля задрижала.
Прокинувся. до матері –*

А мати вже спала! [5; с. 378].

Шевченко показує вищий прояв материнської любові – віддати заради дитини усе, собі не залишити ні краплі. І хоча про соціальні причини відверто нічого не сказано, трагізм викликаной ними ситуації говорить сам за себе, і мовчазне засудження існуючого устрою, за якого жінка-матір вимушена ховати правду до останнього подиху, виявляється чи не сильнішим, ніж у тих творах, де про нього говориться відкритим текстом.

Концепт долі у творчості Кобзаря надзвичайно широкий – його цікавить не лише жіноча, а й козацька доля. Зацікавленість саме долею українського козацтва у Тараса Шевченка визначилась вже в ранній період його творчості. Між рядків ми знаходимо полум'яні заклики за свободу, за волю, за життя. Звернення до образу козацтва зумовлене повагою до славних традицій нашого минулого і героїчної боротьби за волю й незалежність, а також прагненням актуалізувати його значення для тогочасної України.

Зацікавленістю козацької звитяги та долі перейнята вся спадщина Шевченка, передусім твори раннього періоду: „Тарасова ніч”, „Тарас Трясило”, „Гайдамаки”, „Гамалія”. Так, наприклад, в образі Тараса Трясила бачимо козацтво як захисника національної волі та православної віри.

Образ важкої долі козака став ключовим концептом, що його поет намагався прищепити національній колективній пам'яті. Саме через образи козаків Шевченко повертає втрачене під імперським гнітом в український світ.

Згадуючи колишні події, ті славетні часи, поет передусім підкреслює боротьбу народу за волю і крашу долю, висловлює тугу з приводу того, що десь поділася воля, про яку тепер тільки кобзарі по містах та селах співають людям.

У поезії „Минають дні, минають ночі” в авторському тлумаченні цей архетип „доля” постає як постійно „осмислюваний”, а у свідомості суб'єкта виникає не сам архетип, а підданий свідомій переробці „архетипний образ”, що зберігає відбиток креативного акту [1, с. 38].

Грає синє море.

Думав, доля зустрінеться –

Спіткалося горе [5, с. 19].

Всі наведені факти підтверджують, що поет провадив текстуальний – прямий чи образно закодований діалог з власною долею як трансцендентно зумовленим феноменом [4, с. 12].

Отже, тема долі для Т. Г. Шевченка була дуже близькою: і неважливо це доля жінки-матері чи славетного козака – захисника Батьківщини. Зацікавленість долею українського народу у Тараса Шевченка визначилась вже в ранній період його творчості і пройшла червоною ниткою через усю творчість.

Література

1. Азьомов В. Від „Минають дні, минають ночі” до „Заповіту”: у пошуках національної долі / В. Азьомов // Дивослово. – 2013. – № 3. – С. 37–40. **2. Бойко О. В.** Трагічна доля жінки-матері у творчості Тараса Шевченка / О. В. Бойко // Все для вчителя. Українська література. – 2006. – № 3-4. – С. 19–23. **3. Бородін В. С.** Поема Т. Г. Шевченка „Катерина” / В. С. Бородін // Радянське літературознавство. – 1978. – № 9. – С. 70–77. **4. Нахлік Є.** Міфологема долі у творчості Тараса Шевченка / Є. Нахлік // Дивослово. – 2004. – № 7. – С. 8–12. **5. Шевченко Т. Г.** Кобзар / Т. Г. Шевченко; [вступ. ст. та комент. О. В. Зав’язкіна ; худож. О. К. Перепелиця]. – Донецьк : БАО, 2007. – 960 с.

У статті аналізуються ліричні та ліро-епічні твори Тараса Шевченка першого періоду творчості. Тяжка доля українського народу завжди була провідним мотивом творчості Тараса Шевченка. Неодноразово звучав і мотив оспівування образу Матері, який втілював для нього й рідну матір, і рідну Україну. Простежується концепт долі у баладах і поемах про жіночу долю („Причинна”, „Катерина”, „Наймичка”). Розглядається образ козака у творах на історичну тематику („Тарасова ніч”, „Тарас Трясило”, „Гамалія”, „Гайдамаки”) під кутом зору означуваної проблеми. У поетичному доробку Шевченка образ козака став одним із основних.

Ключові слова: концепт долі, рання творчість, балади, поеми, Тарас Шевченко.

Холодняк Анжеліка

(ЛНУ імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ;
наук. кер. – к. філол. н., проф. Т. С. Пінчук)

Патріотичні мотиви в ліриці Шевченка

Тарас Шевченко неодноразово в своїх творах доводить як він любить і шанує Україну. У своїх віршах він наочно демонструє, як потрібно нам, українцям, любити, шанувати свою матінку-державу.

У той час, коли Шевченко знаходився в казематі, далеко від рідного краю, він сумує за Батьківщиною. Недарма в народі кажуть, що свій край, як рай, а чужа країна як домовина. Перебуваючи в засланні, поет пише багато віршів, які є прилюдною сповіддю перед Україною і народом.

Аналізуючи вірш „Мені однаково”, Шевченка турбує не власна доля, а становище всієї країни. У поезії описується, що головний герой перебуває за ґратами, з понівеченою долею, розмірковує про життя, неначе на терезах совісті зважає першість між власним життям і долею рідної землі, непохитно обираючи найдорожче – Україну.

За допомогою вмілого використання художніх засобів, епітетів, метафор, порівнянь, передано глибокі почуття ліричного героя. Йому здається, що майбутнє його і України у темному затінку, але почуття неосяжного патріотизму долають безнадію словами:

*Мені однаково, чи буду,
Я жить в Україні чи ні,
Чи хто згадає, чи забуде*

*Мене в снігу на чужині –
Однаковісінько мені [1, с. 307].*

Засланця більше турбує доля народу та України, аніж власні інтереси, особисте щастя, визнання. Перед очима поета промайнуло все його життя до арешту і після.

*В неволі виріс меж чужими,
І, не оплаканий своїми,
В неволі плачучи умру,*

І все з собою заберу [1, с. 307].

Не заперечував він навіть свою кончину „в снігу на чужині – однаковісінко мені” [1, с. 307]. Влучно говорить народна мудрість про те, що за рідний край – хоч помирай.

У патріота країть серце, що маючи жагу допомогти рідній Україні визволити від злодіїв, у нього немає фізичної можливості.

Малого сліду не покину

На нашій славній Україні,

На нашій – не своїй землі [1, с. 307].

В один час „славному Україні”, рідну землю „нашу”, і в той же момент „не свою землю”. Та „не свою”, тому що там панує господар-злодій, можновладець, який неправедно занепастив Батьківщину, встановлюючи свої порядки, закони. А „нашу” – тому що Україна є джерелом натхнення, є святим спадком єдиного народу. Саме тому він так занепокоєний долею держави:

Та неоднаково мені,

Як Україну злії люде

Присплять, лукаві, і в огні.

Її, окраденою, збудять...

Ох, не однаково мені [1, с. 307].

Ці кульмінаційні рядки передають справжню фанатично-патріотичну любов письменника до України, спостерігаємо тривогу за майбутнє народу. А в останньому рядку приховано холодний крик вогняної душі, ридання, що ледве стримуються. Отже, у поезії вміщено весь біль, страждання душі поета за долю рідного народу і незламну Україну.

У Шевченка є багато віршів, присвячених Україні. Так і вірш „Заповіт”, немов передбачає долю самого Тараса Шевченка та України. Рядки цього вірша наповнені дивними, немов пророчими хвилюваннями. Вірш „Заповіт”, просякнутий любов’ю до України, у ньому письменник висловлює весь свій біль та мрії, надає настанови своїм нащадкам.

Як умру, то поховайте

Мене на могилі,

Серед степу широкого,

На Вкраїні милій [1, с. 286].

Більшу частину свого життя поет перебував на засланні, далеко від „Вкраїни милої”. Шевченко намагався зберегти у своїй пам’яті всі чудові спогади про Україну. У цій поезії поет передає ніби свою останню волю, майстерно змальовуючи мальовничу природу нашої неньки:

*Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве рвучий* [1, с. 286].

У цьому вірші автор, звертаючись до народу, закликає до дій, до повалення ворожої влади і побудови нової. Нехай країна і виглядала дуже знесиленою, але Кобзар вірив у її світле майбутнє.

Шевченко стверджує, що український народ – дуже сильна нація і гідна спокійного життя на власній Україні, має право на волю.

*Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров’ю
Волю окропіте* [1, с. 286].

Надзвичайно глибоко, до душі проймають ці слова. Вони дійсно закликають до повстання, та не збройного, а до духовного. Повстати проти старого, нікчемного життя, проти злодійного панування. Своїми словами він піднімає дух зневіреної нації. Все своє життя Шевченко мріє побачити український народ вільним, Україну – незалежною.

Тарас Шевченко безкомпромісно вірив у майбутні суспільні зміни. Він ніби вже заздалегідь знаючи, йде до кінця, і простими, та дуже хвилюючими словами нагадує:

*І мене в сем’ї великій,
В сем’ї вольній, новій,
Не забудьте пом’янути
Незлим тихим словом* [1, с. 286].

Так його пророче прохання вже не один десяток літ безперечно виконується.

У вірші „І виріс я на чужині” Шевченко описав своє враження під час першої подорожі до України. Тут він розповідає про рідне село, говорить про жахливе становище на Україні. Він протиставляє на терези прекрасну українську природу і тяжке життя поневоленого народу. Багата природа України зображується на тлі страшених українських злиднів. З останніх сил люди аби заробити на крихту хліба, йдуть на панщину, взявши із собою дітей.

*Неначе люди подуріли,
Німі на панщину ідуть
І діточок своїх ведуть!..*[1, с. 402].

Він з жалем визнає, що виріс на чужині і приходиться сивіти в чужому краї. Визнає, яке б становище не було – краще, ніж на Україні, немає ніде. Як каже народна мудрість, що не будши на чужині, не оцінеш по-справжньому рідної землі.

*То одинокому мені
Здається – кращого немає
Нічого в бога, як Дніпро
Та наша славная країна...*[1, с. 401].

Шевченко правдиво пише про те, що дійсно відбувається в Україні, про безжальні знущання, несправедливість, брехню, смерть.

*Людей у ярма запрягли
Пани лукаві... Гинуть! Гинуть!* [1, с. 402].

Панська неволя замучила бідних людей. В очах кріпаків та їх дітей – безпросвітний смуток, без надії на краще. Так страшно йому дивитися на народ; так хочеться, щоб лихо минуло, щоб Україна нарешті стала вільною.

Література

1. Шевченко Т. Г. Кобзар – К. : Дніпро, 1980. – 612 с.

У статті досліджено патріотичне ставлення Шевченка до України. Звернено увагу на аналіз лірики, розкриття змісту, мети, головної думки поезій. На окремих прикладах проаналізовано патріотичний мотив, любов до народу. У статті

наголошено, що Шевченко закликає народ до боротьби за власну свободу.

Ключові слова: Великий Кобзар, лірика, патріотичні мотиви.

Царевська Тетяна

(ЛНУ імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ;
наук. кер. – к. філол. н., проф. Т. С. Пінчук)

Образ України у творах Тараса Шевченка

*Тобі, Україно моя, і перший мій подих,
і подих останній тобі.*

В. Еллан

Тарас Шевченко – велика, геніальна людина. Душа відомого творця безмежна, простора, прекрасна. Тарас Григорович був людиною, котра вірить у свою країну, її можливості, котра сумує та співчуває, сприймає поразки, неначе власні. Коли Шевченко бачив неньку, саме так називав він рідну Батьківщину, сплюндрованою, знищеною, поставленою на коліна – серце обливалося кров'ю, боліло, неначе було встромлено тисяча ножів. Увесь біль, розпач, смуток, тугу поет виплескував у творах, закликаючи людей схаменутись, подивитись на наслідки черствого, байдужого відношення.

Багато рядків написано про рідну неньку, оплакану на чужині. Природа, боротьба, відчай простежуються у кожному творі. Тому Шевченка варто прочитати лише за вміння описувати Дніпро – велику, могутню річку, яка єднала дві частини єдиної України. Вона об'єднує швидкими водами дві частини України, надаючи сили, наснаги. Тому Тарас Шевченко плекає особливу надію, трепетні відчуття, що нарешті дві половини могутньої, квітучої держави з'єднаються.

Але після радості слідом іде відчай. Син бачить, як рідну матір нищать ляхи, то злість, біль переповнюють серце. Боротьба з поляками заслуговує особливої уваги, бо це найтяжчий період України. Країна була знищена, ось такими

рядками відгукується великий поет про становище рідної Батьківщини:

*Бідна моя, Україно,
Стоптана ляхами!* [1, с. 45].

Відчай рядків переповнює серце патріота. Читаючи „Тарасову ніч”, перед очима постає жахлива картина спаленої до гла України:

*Україно, Україно!
Серце моє ньенько!
Як згадаю твою долю,
Заплаче серденько!* [1, с. 45].

Великі скупчення диму заповнили небесний простір. Тільки плач матерів за померлими синами гостро розрізає тишу.

Поет стійко переживав поразки рідної ньеньки. Зціпивши зуби, дивився на ріки крові, яка текла рідними землями, омивала ньеньку, важко спостерігати, відчувати загибель матері. Важко усвідомити поразку України.

*Гомоніла Україна,
Довго гомоніла,
Довго, довго кров степами
Текла червоніла* [1, с. 95].

Незважаючи на довготривалі бої, потоки крові, постійні поразки, Шевченко показував сміливу, завзяту боротьбу козаків, які відстоювали честь єдиної країни.

*І день, і ніч твалт, гармати;
Земля стогне гнеться;
Сумно, страшно, а згадаєш –
Серце усміхнеться* [1, с. 45].

Тому Тараса Шевченка розчаровувало, коли українці покидали рідну землю, шукаючи кращої. Їдучи, не могли зрозуміти, що ніде в світі немає кращої держави, ніж Україна. Сумно спостерігати за масовими виїздами людей, адже вони не розуміють, що втрачають. Сини, дочки повинні завжди підтримувати ньеньку, як би погано їй не було.

Але попри всі незгоди поет вірить, що настануть світлі часи. Україна підніметься з колін, завітне з новою, більшою силою. Все буде добре, слава про могутню державу розійдеться по всьому світу.

*Наша дума, наша пісня
Не вмере не загине...
От де, люде, наша слава,
Слава України!* [1, с. 59].

Отож, Шевченко дає надію всьому народові, відкриваючи наші серця для добробуту, кохання своєї рідної держави.

Література

1. Шевченко Т. Г. „Кобзар” [„Тарасова ніч”] / Т. Г. Шевченко. – К. : Дніпро, 1987. – 638 с.

У статті досліджено любов Тараса Шевченка до України та частоту її згадування. Метою цього дослідження було віднайти та показати значення рідної матері України великого поета, відчуття, які переповнювали його під час злетів та падінь. Для проведення роботи опиралась тільки на „Кобзар” та почуття написаних рядків. І пришла до висновку, що лірика, написана великим поетом відображає безмежні почуття до Батьківщини і відображає самого Шевченка, як одну з найвидатніших постатей української літератури.

Ключові слова: Шевченко, лірика, Україна.

Шевченківські мотиви у творах українських письменників

Ганага Анна

(ВП „Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка”;
наук. кер. – викл. філол. дисц. Т. О. Гречишкіна)

Постать Тараса Шевченка в житті сучасного українця (на матеріалі творчої спадщини поетів Луганщини)

Питання формування національної свідомості українців є актуальним і в рамках сьогодення. Зазначене зумовлює необхідність наявності прикладу конкретної особистості, чия доля стала б еталоном цілеспрямованості та незламності духу, боротьби за національну ідентичність рідного народу.

Національним ідеалом для кожного українця є Тарас Шевченко. Його внесок до історії української літературної думки є неоціненним скарбом для українського народу. Це пояснює наявність алюзій та ремінісценцій на постать Тараса Шевченка в поетичних творах письменників Луганщини.

Мета: дослідити авторську манеру зображення постаті Тараса Шевченка на матеріалі творчої спадщини Володимира Сосюри, Івана Савича, Василя Голобородька, Івана Низового.

Кожен народ має свої традиції. З року в рік від давнини до сьогодення традиційним для у українців є читання „Кобзаря”, шанування та возвеличення великого пророка Тараса Григоровича Шевченка: *„В дощ розгортаю стару, читану ще моїм дідом / книжку, що її із роду в рід передають...”* [1, с. 14].

Влучне слово Тараса Шевченка торкало й серця поетів Луганщини, тому недивною є така увага до його творчості. Василь Голобородько переповідаючи свої спогади дитинства в поезії „Читання „Кобзаря” наголошує: *„Слово мені ставало струменями дощу / у розкриту пащу сухого яру, / а дощ ставав словом, що напуває коріння / лугової трави моєї Батьківщини”* [1, с. 14].

Шевченківську поезію доцільно поставити в один ряд зі святою молитвою: „...*Хай серце б'ється кволо – // Беру із тумбочки „Кобзар”.* // *Мов молитви святі читаю / Строкато читані рядки, / Щоб понести за виднокраї / Думки великі і палкі*” [1, с. 12]. Читання кобзаревих творів ліричним героєм поезії „Свою Україну любіть” Івана Савича викликає в людей жагу до єднання: „*І попросили друзі хворі / Щось прочитати вголос їм... І тихо стало у палаті, / І ми уже – одна сім'я*” [1, с. 12]. Звучання рядків шевченкової поезії: „*Свою Україну любіть, / Любіть її... Во врем'я люте, / В останню тяжкую минуту / За неї Господа моліть*” [1, с. 12] – викликають у слухачів тяжкі і болісні зітхання: „*Й почувись болісні зітхання / Людей уже похилих літ. // Для них поетове прохання / Звучало мовби заповіт*” [1, с. 12].

На нашу думку, суспільно-політична ситуація на теренах сучасної України вкотре актуалізує пророчі слова Тараса Шевченка. У своєму посланні „І мертвим, і живим, і ненародженим...” він усім поколінням українців надає ключ до побудови єдиної, успішної та незалежної країни: „*Полюбіте щирим серцем / Велику руїну! // Розкуйтеся, братайтеся! У чужому краю / Не шукайте, не питайте / Того, що немає / І на небі, а не тільки / На чужому полі. // В своїй хаті своя й правда, І сила, і воля*” [4, с. 256]. В єднанні наша сила: „*Обніміться ж, брати мої, / Молю вас, благаю!*” [4, с. 261].

Шевченко – пророк українського народу. Чи розуміє це покоління зламу ХХ-ХХІ ст.? Аналізуючи це питання, доцільним є цитування поезії Івана Низового, у якій автор дидактично промовляє до українців, засуджує частину збіднілих духовно людей, котрі втрачають національні корені – заблудлих овець нації: „*Нема пророка у своїй вітчизні...*” / *Нам і Тарас Шевченко – / Не пророк, / Бо нам, заблудам, / І на власній тризні / Звучить салютом вибитий корок / З плящини дармової...*” [3, с. 4].

Мудрі настанови, що наявні у творах Тараса Шевченка здатні змінити життя української нації на краще. На підтвердження цієї думки цитуємо Івана Низового, який звертається до свого народу: „*Мої найрідніші! / Ходімо гуртом*

до Тараса – / Він гляне і, може, / Ще визнає нас на Народ” [2, с. 86-87].

Україна – це Шевченко, Шевченко – це Україна. Ця аксіома демонструє нам вічний нерозривний зв'язок Тараса Шевченка з Україною, з кожним знає: „Нема співця, о ні, він з нами, / його пісні, його любов!” [1, с. 11]. Він з нами назавжди. Тарас Шевченко – у нашому серці, в палкому українському слові, в мальовничих картинах природи відтворених у його творах: „Його це місяць над садами / у сяйві тихому зійшов” [1, с. 11].

Рідний, добровусий Тарас Григорович, саме так українського пророка називає Володимир Сосюра в своїй поезії „Уже достигли полуниці”: „І все, здається, я клянуся, / крізь сяйво місячне бліде, / до мене рідний, добровусий / Тараса Григорович іде...” [1, с. 11].

Творчість Тараса Шевченка є неоціненним скарбом для українського народу. Вона непідвладна часу.

В результаті дослідження нами встановлено, що звернення до творів зі збірки „Кобзар”, стало сімейною традицією в родинах поетів Луганщини. В аналізованих нами творах наявне зосередження авторів на величчї особистості Тараса Шевченка. Свідченням цього є наявна в їх творах акцентуація на мудрості настанов кобзаря українського народу, сприйняття його як пророка, а його слова як заповіт.

Література

1. Нежива Л. Л., Неживий О. І. Література рідного краю. Луганщина. 5–11 класи : Навч. посібн. / Л. Л. Нежива, О. І. Неживий. – Луганськ : Знання, 2006. – Вид. 2. – 244 с. **2. Низовий І. Д.** Пролог до епілогу / І. Д. Низовий. – Луганськ : Луга-принт, 2004. – 200 с. **3. Низовий І. Д.** Сум'яття : лірика та антилірика / І. Д. Низовий. – Луганськ : Луга-принт, 2003. – 56 с. **4. Шевченко Т. Г.** Кобзар / Т. Г. Шевченко – К. : Дніпро, 1985. – 624 с.

У статті здійснена спроба витлумачити місце Тараса Шевченка в творчому доробку письменників Луганщини: Володимира Сосюри, Івана Савича, Василя Голобородька, Івана

Низового. Акцентована увага на особливостях сприйняття Кобзаря та його творчості поетами Луганщини: Шевченко як твори як традиція, Шевченко як мудрий наставник, Шевченко як пророк українського народу.

Ключові слова: Тарас Шевченко, поет, пророк, наставник.

Гойденко Андрій

(ЛНУ імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ;
наук. кер. – к. філол. н., проф. Т. С. Пінчук)

Шевченківські мотиви у творчості Бориса Грінченка

Любов до української землі, знедоленого народу, величне минуле України, боротьба за свободу і незалежність, рідна мова як основа духовності і самоідентифікації всього українського народу – спільні теми, до яких зверталися як Тарас Григорович Шевченко, так і Борис Дмитрович Грінченко. Обидва були великими патріотами, вірними синами своєї Батьківщини, вони буквально дихали одним повітрям з народом, беручи близько до серця всі його злигодні й надії на краще майбутнє. На творчому доробку Шевченка колись учився Грінченко, виразно виявляючи демократичні та естетичні погляди, розділяючи погляди Великого Кобзаря. Тарас Шевченко і Борис Грінченко стали своєрідними рупорами народного голосу для своїх сучасників, закликаючи всіх любити свою батьківщину, не підкорятися і не миритися із сумною долею та несучи в душі українців своєю творчістю бодай малесенький промінчик надії на щасливе майбутнє України.

Важливе значення для людини дає їй розуміння національної приналежності. Результатом існування національного образу світу є поява в людини потреби у національному самовизначенні. Народ перетворюється у натовп, коли не знає своєї історії, коли не має бажання знати своє коріння. Це свідчить про глибоку й всебічну деградацію нації. Саме Шевченко вперше звернувся до українців як до великої нації, а продовжив цю справу Борис Грінченко. Вони надали українському народу розуміння національної приналежності, і

тим самим створили передумови для формування національної самосвідомості й людської гідності та самоповаги.

У прихильному ставленні до творчості Шевченка виразно виявилися демократичні та естетичні погляди і самого Грінченка. Поетична творчість Тараса Григоровича та Бориса Дмитровича характеризується актуальністю описаних проблем. Ці проблеми і вирішують письменники у багатьох своїх творах, указуючи своїм землякам на їх високе призначення. Вони дають можливість читачам відчувати себе часткою великої нації.

У творах Шевченка і Грінченка досить часто постають мотиви болю за рідну землю і гострої критики поневолювачів українського народу. Прикладом може слугувати „І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні й не в Україні моє дружнє посланіє” Шевченка та поезія „Землякам” Грінченка.

Основний пафос обох послань – моральний обов’язок людини перед своїм народом, викриття лжепатріотів і лібералів. Показовим у цьому випадку є і епіграф у Шевченковому посланні, взятий із Біблії: „Аще хто речет, яко люблю Бога, а брата свого ненавидит, лож єсть” [1, с. 348].

Хоча ці твори і розділяють роки, але спрямовані вони проти інтелігенції, серед якої зустрічалися ті, хто був народолобцями лише на словах, вміло приховуючи свою ліберальну сутність. Обидва твори – це результат роздумів поетів над долею України і їхніх спостережень за життям українського панства.

Уже на початку поеми Шевченко викриває панівні верхівки, їхню жорстокість у поводженні з кріпаками, говорячи, що вони „...оглухли, не чують; / Кайданами міняються, / Правдою торгують. / І господа зневажають, – людей запрягають / в тяжкі ярма. / Орють лихо, лихом засівають...” [1, с. 349]. Цю ж думку продовжує у своєму зверненні до земляків і Грінченко: „Ваші предки торгували людськими правами, / Їх продавши, породили вас на світ рабами!” [2, с. 184]. Шевченковими словами він ганьбить поміщиків-лицемірів і панів-запроданців: „Україна вам не мати: / Є вам інша пані, / Зрадник прадідів нікчемних / Правнуків поганих” [2, с. 185].

Убачаючи у сучасних йому псевдопатріотах прямих нащадків панства, що вже здавна нехтувало людськими правами, Борис Дмитрович нещадно викриває гнобительську політику цих „патріотів” щодо народу, розкриває їхню зрадницьку, лицемірну сутність: „*Ви ж давно не люди – трупи, / Без життя і сили, / Ваше місце – кладовище, / Ями та могили!*” [2, с. 185].

По-шевченківськи звучать палкі слова Грінченка, у яких біль і тривога за Батьківщину, яка може загинути, і гнів до козацької старшини й панства, які байдуже вихваляються минулою славою. Таких поет гнівно застерігає: „*Не хваліться, що жива ще / Наша воля й слава: / Зрада їх давно стоптала, / Продала лукава*” [2, с. 184].

Їхні твори насичені гордістю героїчним минулим предків. Для Грінченка, як і для Шевченка, рабами є ті, хто пригноблював народні маси, а їхні розмови про козацький рід – пусті й безпідставні, які часто велися лише для „красного слівця”. Козацька старшина і панство. Саме до таких патріотів промовляв поет гнівно: „*Не пишайте ж у співах / Ви козацьким родом: / Ви – раби, хоча й пани ви / Над своїм народом!*” [2, с. 184].

Обидва поети виступають проти байдужого ставлення до своєї рідної історії. Піднесення національної свідомості народу, пробудження любові до рідної мови, своєї землі, рідного краю з його героїчною історією – в цьому суть національного виховання бачать письменники.

Через збереження своєї мови, культури, духовності ми відродимося з попелу і будемо жити як нація, про яку говорить весь світ. У це вірили як Шевченко, так і Грінченко. Осмислюючи художню спадщину цих письменників, їхні погляди, можна стверджувати, що вони виражали демократичні думки та ідеї гуманізму, з прогресивних поглядів визначали шлях розвитку національної школи.

В основі національної ідеї української школи лежить реалізація ідей демократизму, народності, змісту навчання й виховання національного характеру, що зумовлює вивчення народознавства, фольклору, рідної мови, історії, духовних цінностей та ідеалів українського народу.

Обидва письменники вважали, що особливо важливо виховувати любов до рідного слова. Покоління народу змінюється, а результати їхнього життя залишаються в мові. Такою доніс до нас нашу рідну мову Тарас Шевченко, такою намагався її зберегти його вірний послідовник Борис Грінченко.

Шевченко був великим учителем. Усе своє життя він боровся за знання для людей, за освіту. Він, безсумнівно, був просвітителем народу, його пророком. „*Учітесь, читайте, / І чужому научайтесь / І свого не цурайтесь!*” – заповідав своїм землякам поет [1, с. 354]. Адже усім відомо, що той, хто любить свій народ, завжди з пошаною буде ставитись до культури й інших народів. Схожих поглядів дотримувався і Борис Дмитрович. Наполегливо працюючи вчителем в селі Олексіївка, що на Луганщині, він утілював ці погляди в життя.

Поетична скарбниця творчості Шевченка і педагогічна новаторська концепція Грінченка витримали випробування часом, проростаючи в серцях підростаючого покоління коханням до свого багатостраждального краю, бажання працювати на його благо. Це можна побачити на прикладі того, який колосальний вплив мала творчість Шевченка на формування світогляду самого Б. Грінченка.

Розповідаючи про шевченківські мотиви в творчості Бориса Грінченка, усвідомлюєш те, що одна тільки згадка про таких людей, про їх титанічну працю на благо нашої Батьківщини, здатна надихнути й наповнити душу новими силами. Майбутнє нашої країни буде сьогодені, і від нас, і нашого внеску в загальну справу залежатиме, чим продовжиться наша велика історія, розпочата Шевченком і продовжена Грінченком, бо саме нашою місією буде продовжити їх справу.

Література

1. Шевченко Т. Зібрання творів: У 6 т. – Т. 1: Поезія 1837–1847. – К. : Наукова думка, 2003. – С. 348–354; 2. Грінченко Б. ПОЕЗІЇ. – К. : Радянський письменник, 1965. – С. 184–185.

У статті розглянуто вірш Бориса Грінченка „Землякам, що раз на рік збираються на Шевченкові роковини співати гімн” під призмою впливу на його творчість шевченківських мотивів.

Здійснено порівняльний аналіз спільної тематики, проблематики, системи образів у творах Т. Г. Шевченка та Б. Д. Грінченка задля більш глибокого дослідження феномену впливу Кобзаря на творчість українських письменників.

Ключові слова: Тарас Шевченко, Борис Грінченко, шевченківські мотиви.

Гонтаренко Ірина

(ВП „Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка”;
наук. кер. – к. філол. н.,
заст. директора з навч. роботи Л. Ю. Тарарива)

Візійний світ Тараса Шевченка в художній інтерпретації Івана Дзюби

Про Тараса Шевченка написано велику кількість монографій, наукових розвідок, проте переконливо сказати, що творчість генія вивчено докорінно, було б занадто сміливо. Значний науковий інтерес викликають студії відомих українських літературознавців і спроби осягнути багатоплановий світ Т. Шевченка. Серед таких праць виокремлюємо книгу українського шістдесятника Івана Дзюби „Тарас Шевченко”.

Сучасні дослідження про Т. Шевченка успішно набувають свого розвитку, відзначаються новизною та актуальністю вивчення творчості поета. Зокрема, йдеться про праці І. Дзюби, М. Жулинського, Ю. Барабаша, В. Шевчука, В. Смілянської, Н. Яковенко та ін. Такий доробок засвідчує важливість осмислення постаті Т. Шевченка у вимірі сьогодення.

Проблему художньої візії Т. Шевченка в інтерпретації І. Дзюби препарували М. Ільницький, О. Боронь. Визначена праця дає можливість для нових узагальнень висвітлення феномена митця.

Мета статті – вибудувати візійний світ Тараса Шевченка в художній інтерпретації Івана Дзюби.

Літературознавець у своїй роботі синтезує докладну розповідь про життєвий шлях митця з текстологічним аналізом

його творчості. В інтерпретації Івана Дзюби Тарас Шевченко постає талановитим поетом, маляром, людиною з розвинутою інтуїцією й поетичним чуттям, обдарованим від природи.

Світ поета, за визначенням Івана Дзюби, – космогонічно-філософський, літературознавець наголошує на тому, що в усіх поезіях присутній уявний кобзар, який виступає в іпостасях пісенного оповідача, інтерпретатора подій. Героїчне минуле – окремо створений світ поетичних текстів Тараса Шевченка, який нерозривно пов'язаний із кожним художнім текстом генія. Важливим у творах є архетип жінки як уособлення України, матері, землі. Світ автора, на думку Івана Дзюби, є сміливим, оскільки автор не прагнув історичної правди, його головним завданням є продукування поетичної візії історичної драми, „...вписуючи її в масштабні історіософські та світоглядні рефлексії” [1, с. 162].

Літературознавець звертає увагу на таке явище автора як саморозгортання образу в різних творах за часовими характеристиками. Таким образом постає домінуючий образ України як цілісний, багатовекторний і позачасовий.

Одним із важливих образів творчості Тараса Шевченка, на думку Івана Дзюби, є образ „великого льоху” як варіація символу могили, „...знаменуючи то історичну пам'ять народу й нагадування про героїчне минуле, то докір забудькуватим сучасникам, то марноту людських зусиль перед плином часу, то погубленість України, або, навпаки, тимчасову запечатаність у підземеллі тієї сили, яка має визволитися й воскресити Україну” [1, с. 296]. Тарас Шевченко намагається відновити в пам'яті поколінь історичну звитягу України, нагадати про славу історію країни, про яку не можна забувати.

Іван Дзюба акцентує увагу автора на тому, що для Т. Шевченка головною книгою була Біблія, саме вона переконувала митця в моральній і правовій правоті, дозволяла знайти відповіді на стратегічні питання.

Він аналізував Біблію не лише як людина віруюча, а й як поет, стиліст, часто діалогізував із Богом, немовби „...хотів викликати Бога „на прю”, щоб з'ясувати його етичну „адресу”, зрозуміти, чи не залишив він світ напризволяще; його

тривожить богопокинутість людства, що невдовзі стане однією з головних тем” [1, с. 122].

У поезіях останніх років життя в Тараса Шевченка присутній образ самоти як основний. Іван Дзюба також виділяє міфологему Долі, яка вкорінена в творчості Тараса Шевченка, як *„...проекція його власних діянь і зусиль, або адресат оскарження і протистояння (як еманация несприятливих зовнішніх обставин), і майже ніколи вона не викликає фатальної покори” [1, с. 539].* Для митця стратегічним є пошук долі. Не менш важливою є міфологема музи, до якої *„...він звертається з такою ж безмежною інтимною ніжністю, що розтоплює всі бар’єри, всі церемоніальні канони й формальності... стає навдивовижу щирою, рідною, по-материнському і водночас непорочно по-дівочому люблячою істотою...” [1, с. 540].*

Складовою візії автора є трагедія матері в світі. Цю тему автор обсервує в багатьох своїх творах.

Цікавими є міркування дослідника про суперечливість поезії Т. Шевченка як автора, який перебуває в постійному пошуку сенсів.

Отже, візійний світ Т. Шевченка постає багатовимірним, багатоаспектним. І. Дзюба майстерно аналізує доміанти художнього тексту автора, сторінки біографії для вибудови цілісного світу Кобзаря, ще раз наголошуючи на невичерпності його художнього світу.

Література

1. Дзюба І. Тарас Шевченко / І. Дзюба. – К. : Видавничий дім „Альтернативи”, 2005. – 704 с.

У статті обсервується художня інтерпретація творчості Тараса Шевченка літературознавцем Іваном Дзюбою, визначається візійний світ Кобзаря. Актуальність обраної теми основана на оригінальності та самобутності творчості митця. Інтерпретуються доміанти в творчості автора, які вибудовують візійний світ автора.

Ключові слова: візійний світ, міфологема, образ

Дубова Юлія
(ЛНУ імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ;
наук. кер. – к. філол. н., проф. Т. С. Пінчук)

„Гайдамаки” Тараса Шевченка і „Залишенець. Чорний ворон” Василя Шкляра: перегук історичних полотен

У контексті викликів сучасної доби історичний роман В. Шкляра та історико-героїчна поема Т. Шевченка набуває неабиякої актуальності. Особливо показовим є апелювання авторів до історичного минулого – різних вікових проміжків, поєднаних проблемою загрози національної роз’єднаності та утиску волевиявлення українського народу.

Мета розвідки – окреслити перезву епох у романі В. Шкляра „Залишенець. Чорний Ворон” та поемі Т. Шевченка „Гайдамаки”. Окремі аспекти теми досліджували Є. Баран, В. Пономаренко, К. Поліщук, Б. Пастух, О. Стадніченко та інші.

Доба масових повстань розгортається на сторінках обох творів. У „Гайдамаках” чітко простежується боротьба гнобленого правобережного українського населення проти сваволі польських феодалів, починаючи з 1768 року XVIII століття. Шевченко обирає для відтворення один із найяскравіших епізодів історії гайдамацького руху, а саме – Коліївщину. Дія роману „Залишенець. Чорний Ворон” відбувається на фоні протистояння холодноярських повстанців радянській армії у 20-х роках XX століття. На нашу думку, вагому роль у романі Шкляра відіграють альянзи на загальну концепцію „Гайдамаків” Шевченка: повернути в українську етносвідомість пам’ять про козацькі часи, коли життєве кредо українських воїнів схилялося до єдиного – боротьби за свободу до смерті. Неможливо оминати думку й Є. Барана, який зауважує, що *„найближчим твором, з яким, власне, потрібно порівнювати Шкляревого „Чорного Ворона”, – є „Гайдамаки” Тараса Шевченка. Бо і там, і у Шкляра, історія виповідається з народної точки зору, і герої Шкляра – суть від суті герої національно-визвольної доби, коли почуття національні були загострені до краю, коли оцінки і характеристики ворогів*

подавалися не завуальовано і дипломатично, а конкретно і в лоб” [1, с. 1]. Дійсно, роман Шкляра – твір, який не боїться правди та говорить про все прямо, чітко визначаючи позиції учасників революції.

Щодо народних точок перетину у творах, то Шевченко обирає тему Коліївщини не лише через близькість з її усною народною творчістю з самого малку, а й з метою втілення першочергової мети – поет прагне українську історію не вигадати, а переосмислити на основі не панського, русифікованого, а властиво-українського, отже, народного бачення і розуміння [3, с. 44]. На етапі написання поеми Шевченко, як відомо, не послуговується додатковими критичними текстами, не вивчає деталізовано історичні перипетії художньо змодельованої доби, а лише відштовхується від почутого, ведучи мову з вуст селянина-кобзаря. Пересвідчуємося в цьому в Шевченкових рядках: *Вибачайте, люде добрі, / Що козацьку славу / Так навмання розкажую, / Без книжної справи. / Так дід колись розказував, / Нехай здоров буде!* [2, с. 133].

Роман В. Шкляра став першим художньо-естетичним переосмисленням подій у Холодному Яру в останні роки існування республіки. На шляху констатації факту супротиву українського народу більшовицькій владі письменник опрацьовує ґрунтовні художньо-документальні праці, які розкриває у післямові до твору. Зокрема Шкляр послуговується працями письменника-історика Романа Коваля „Героїзм і трагедія Холодного Яру”, „Отамани гайдамацького краю. 33 біографії”, „Операція „Заповіт””; документальними та мемуарними книгами осавула полку гайдамаків Холодного Яру Юрія Горліса-Горського „Холодний Яр”, підхорунжого Чорноліського полку Михайла Дорошенка „Стежками холоднороськими” та начальника штабу медвинських повстанців Миколи Василенка „Спогади про пережиті” тощо [4, с. 382].

Національна ж боротьба у романі „Залишенець. Чорний ворон” співвідноситься із народноказковою боротьбою добра зі злом, яким у романі виступають москалі-чужинці, загарбники-окупанти. Змальовані автором образи повстанців протилежні образам більшовиків. Повстанці загартовують внутрішній дух

народними піснями, дбайливо ставляться до вишиванок, отаман Чорний Ворон пише вірші, козак Вовкулака цитує „Кобзаря”.

Знаковим у романі є апелювання до подій Коліївщини, центром яких був Холодний Яр. Б. Пастух уперше звертає увагу на цій особливості, яка увиразнює ідейність роману. Народний опір XVIII століття перероджується у нове начало – чергове протистояння, очолене новими людьми, які обирають за провідників продовжувачів ідеї залізняка та Гонти. Зокрема історична естафета переходить до рук отамана Чорного Ворона, навколо якого власне й обертаються найголовніші сюжетні лінії роману. Отаман знаходиться, як і свого часу Іван Гонти, знаком вищого призначення – пліч-о-пліч зі своїми побратимами-однодумцями йти до визволення українського народу від ворожої влади за рахунок свідомої самопожертви. Але образ отамана Чорного Ворона є збірним та вбирає у собі найкращі риси, що були притаманні повстанцям – відвага, розсудливість, безкомпромісність, віра в ідею, вірність. Дослідники відзначають, що автор відчутно романтизує свого героя, до чого вдається і Шевченко в поемі, у якій відчутно поглиблюється в образи очільників повстання Максима Залізняка й Івана Гонти та яскравого представника повсталого народу, героя-месника Яреми Галайди.

Отже, точками перетину роману В. Шкляра та поеми Т. Шевченка є, перш за все, авторське переосмислення історичної правди національно-визвольної боротьби в межах двох епох. Твори, історичними основами яких є події Коліївщини 1768 року та Холодноярської у 1921 – 1925 рр., у яких простежується співвідношення ідейності минулого та майбутнього, акумулюють у собі непохитну мету – воскресіння невмирущого легендарного козацького коріння та здобуття незалежності шляхом національного спротиву окупантам. Подальші дослідження зв'язків творчості Т. Шевченка та В. Шкляра варто здійснювати у контексті типологічного зіставлення.

Література

1. Баран Є. „Чорний Ворон” Василя Шкляра: між національним міфом і політичною кон'юктурою (Про роман

Василя Шкляра „Чорний Ворон”) [Електронний ресурс] / Є. Баран. – Режим доступу : www.siver.com.ua/forum/62-539-1. **2. Шевченко Т. Г.** Кобзар / Передм. П. Мовчана / – К. : Вид. центр „Просвіта”, 2011. – 736 с. **3. Шевчук В. О.** „Personae verbum” (Слово іпостасне): Розмисел. – К. : Твім інтер, 2001. – 264 с. **4. Шкляр В. М.** Залишенець. Чорний Ворон [Текст] / Василь Шкляр. – Харків : Книжковий Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2010. – 384 с.

Робота присвячена виявленню точок перетину епох, зображених в історико-героїчній поемі „Гайдамаки” Тараса Шевченка й історичному романі „Залишенець. Чорний Ворон” Василя Шкляра. Розкриваються особливості художнього моделювання авторами національно-визвольних рухів: часів Коліївщини Шевченком та Холоднороського протистояння 1920-х рр. Шкляром.

Ключові слова: історичне переосмислення, національно-визвольна боротьба, етносвідомість, незалежність.

Дудніченко Віталіна

(Запорізький національний університет;
наук. кер. – к. філол. н., проф. В. О. Кравченко)

Типологія жіночих образів у творах Т. Шевченка та М. Матіос

Жіночі типи, представлені у творах Т. Шевченка та М. Матіос, – данина традиційним патріархальним поглядам. Жінка сприймається письменниками як істота мегачуттєва. Це поєднання слабкості й сили, кохання й ненависті.

Психологічна розвідка М. Матіос „Щоденник страченої” написана у формі щоденника, на сторінках якої розкривається життя спочатку простої сімнадцятирічної дівчини, а згодом – утомленої болями жінки. Лариса занотовує у щоденнику найтонші порухи своєї душі, бажання серця, розбиті надії ймрії. Героїня зосереджується на самопізнанні, головним доказом чого є її щоденник.

Мета статті – проаналізувати та осмислити трагедію жіночої долі, інтерпретовану М. Матіос у романі „Щоденник страченої” в контексті шевченківських традицій.

М. Матіос зображує перше трепетне кохання головної героїні: *„Навіть якщо Ти, мій любий, скажеш, що треба кинутись сторч головою й без парашута з верхніх шарів атмосфери – я виконаю Твоє бажання. Я можу піти по хвилях, як Христос, якщо попереду замість землі чи горизонту маячитиме Твоя постать”* [1, с. 32]. Таке „сліпе” обожнювання об’єкта кохання, готовність зробити усе, заради нього, ідентифікує тип жінка-пристрасть. Закоханість застилає їй очі, не дозволяє тверезо мислити. Про таку ж всепоглинаючу, „хвору” пристрасть дівчини йдеться у баладі „Тополя” Т. Шевченка: *„Без милого батько, мати – / Як чужії люди. / Без милого сонце світить – / Як ворог сміється, / Без милого скрізь могила...”* [3, с. 115]. Така психологічна зосередженість на предметі обожнювання робить жінку-пристрасть залежною, слабкою, апатійною до навколишнього світу.

Героїня твору „Щоденник страченої” робить найжахливішу помилку молодості, через яку більше ніколи не зможе відчувати радість материнства. Порожнеча, спровокована почуттям провини, убиває її. Пізніше вона виправдовуватиметься тим, що *„не змогла виховувати безбаченка”* [1, с. 55]. Психічний стан умотивовано її ж словами: *„Готова була залити себе будь-якою гидотною, яка б спалила мої нутроці, – і звільнила від самої себе”* [1, с. 44]. Поділяємо думку Т. Тебешевської, що *„героїня не зреалізувала себе не тільки в ролі матері, а й у традиційній для жінки ролі „берегині домашнього вогнища”, хранительки сім’ї”* [2, с. 59]. Отож, втрата матір’ю дитини – ще одна трагедія, змальована М. Матіос, тобто представлений тип жінки-матері, головне призначення якої – народити й виховати.

Проблема материнського злочину – вбивство дитини – порушується у баладах Т. Шевченка „Русалка” та „Утоплена”. Дітовбивство Т. Шевченка умотивовує психологічним станом матері-покритки, її егоїстичними намірами, страхом суспільного осуду. Нереалізація „головного призначення” жінки виправдовується силою власного вибору і суспільних обставин.

Ларисі Ковальчук („Щоденник страченої”) кохання приносить лише страждання, вона – у постійному „очікуванні” чергової зустрічі з коханим. Це образ жінки-страдниці, якій „вселенська туга” не дає вільно дихати: „Я ходжу вулицями – і здається, що на чолі в мене написано: причинна від химерної любові. І що у мене розщеплене серце” [1, с. 67]. М. Матіос констатує одвічний тандем: „Життя і страждання – сіамські діти. І жоден найвправніший хірург не роз’єднає їх, не порушивши тієї гармонійної системи, яку заклала в них сама природа” [1, с. 13].

Т. Шевченко малює жінку як слабку й беззахисну істоту, котра потребує сильного чоловічого плеча. Суть її страждань теж у постійному бажанні зустрічі з коханим, але причина його відсутності інша, соціально обумовлена. „Якби-то далися орлині крила, / За синім би морем милого знайшла; / Живого б любила, другу б задушила, / А до неживого у яму б лягла”, – говорить героїня балади „Причинна” [3, с. 74].

Жінка М. Матіос наділена невгамовною силою, вона потребує чоловіка так само, як і він її.

„Чи має жінка знаряддя для тортур?

Має.

Руки.

Язик.

Губи” [1, с. 72].

Такий безапеляційний авторський висновок досягається за допомогою номінативних речень, логічно наголошених, які вносять динамізм і напругу в оповідь. Авторка показує, що жінка – багатофункціональний механізм, без якого неможливе життя чоловіка. Жінка натомість вимагає лише життєдайної сили – кохання.

Образ Лариси Ковальчук у творі – традиційно трагічний. Вона „капітулює” перед владою коханого, добровільно стаючи жінкою-жертвою, що призводить до „розщеплення свідомості” героїні. Героїня свідомо того, що він „тримає її на прив’язі з не меншою кмітливістю, ніж тримає публіку пройдисвіт, авантюрист чи шулер” [1, с. 72], і не противиться, щоб бути поруч. Шевченкова Катерина – жінка-жертва, готова пробачити

зраду, здається перед силою зла в особі коханого москаля, а це дає йому можливість розпоряджатися життям їхнього сина.

Отже, жінки у творах М. Матіос і Т. Шевченка – жінки-пристрасті, жінки-матері, жінки-страдниці, жінки-жертви.

Література

1. Матіос М. Щоденник страченої / Марія Матіос. – Львів : ЛА „Піраміда”, 2005. – 192 с. **2. Тебешевська Т.** Художні особливості „Щоденника страченої” Марії Матіос / Т. Тебешевська // Слово і час. – 2006. – № 2. – С. 54–62. **3. Шевченко Т.** Повне зібр. тв. : у 12 т. / Редкол. : М. Г. Жулинський (голова) та ін. – Т. 1 : Поезія 1837–1847. – К. : Наукова думка, 2001. – 784 с.

У статті зроблено спробу дослідити типологію жіночих образів у психологічній розвідці М. Матіос „Щоденник страченої” та баладах Т. Шевченка. Доведено, що Шевченкові жіночі образи суголосні жіночим типам у творах М. Матіос, такими образами є образи жінки-пристрасті, жінки-матері, жінки – страдниці, жінки – жертви.

Ключові слова: образ, жінка, типи жінок.

Ленок Марія

(Запорізький національний університет;
наук. кер. – к. філол. н., проф. В. О. Кравченко)

Екранізація Шевченкової мрії крізь призму філософії А. Куркова

Людська уява – це таємниця для тих, хто не погоджується її розгадати. В уяві відбувається процес формування мрії. Повертаючись до життя, розуміємо, що мрії збуваються лише тоді, коли про них не говорять нікому. Мрія, що переходить із одного художнього твору в інший, ніколи не матиме права на реалізацію, однак завжди буде виглядати красивою й нездійсненою.

Постать Т. Шевченка актуальна сьогодні настільки, наскільки ми відчуваємо себе українцями. Вона спонукає до осягнення його генія не лише науковців, а й письменників. Шевченкові ідеї, концепти, мотиви, прагнення знаходять продовження у творчості сучасних українських письменників. У такому світлі ідеї письменників мають Шевченків зміст. У пошуках Шевченкової мрії знаходимо його прагнення не жити, а грати у життя, не мати сім'ю, а змальовувати її.

Не останню роль зіграв світогляд письменника. Т. Шевченко займав новітні філософські й політичні позиції, а також утверджував християнські поняття (європейського спрямування). Запозичуючи слово „садок” з Біблії (де воно гебрайською мовою є тотожним лексемі „рай” [3, с. 18]), Т. Шевченко виразив істину відому всім: сад – це місце, яке стало символом втраченого раю для Адама і Єви, місце, про яке треба мріяти і якого треба досягти (ідилічний куточок).

Митець наскрізно відтворював образ саду на сторінках своїх творів. Т. Шевченко трансформувал роль саду, надаючи йому бінарного характеру. Наприклад, у поемі „Катерина” садок є місцем для інтимної близькості, а потім перетворився на місце суворого осуду людей.

На перший погляд здається, що Т. Шевченко прагне описати сад, який постійно нагадував письменнику про Україну, і ніби відіграв роль позасюжетного елемента. Але він намагався відтворити власний мікрокосмос (для Т. Шевченка інтерпретація садка мала важливе значення, адже сад і хата коло нього – це ідилія, якої він прагнув усе життя і якої так і не досяг). На противагу Шевченковому саду висувається філософія садка А. Куркова, яку він обстоював у романі „Садівник з Очакова”.

Про сад у художніх творах Т. Шевченка писали Л. Кавун (досліджувала синкретизм у художній прозі Т. Шевченка), А. Содомора (подав спробу прочитання поезії „Садок вишневий” в контексті європейської літератури і вбачав нотки античності в настроєвій канві твору), І. Терехова (розкрила концепт саду як одного з виразників філософсько-екзистенційних роздумів Т. Шевченка), К. Шимоняк (проаналізувала образ саду як

невід'ємного атрибуту домівки у творчість І. Ірлянського та Т. Шевченка) та інші.

І. Терехова обстоювала думку, що „... в прозі Т. Шевченка цей рай – повернений. Саме тут людина здатна духовно відпочити „Великолепный”, „густой”, „тихий” сад – це місце, де очищується душа і відроджуються найзаповітніші мрії” [4, с. 8]. Л. Кавун довела, що „Повісті Шевченка наповнені символами...” [1, с. 199], і одним із цих символів є сад. Актуальність дослідження пов'язана з тим, що сьогодні погляд на Шевченкову мрію є вкрай важливим, і оминати його ми не маємо права. Тому потрактування мрії в руслі творчості українського російськомовного письменника А. Куркова є нашим надзавданням.

Мета дослідження полягає у виявленні рис схожості між мрією саду у повісті „Княгиня” Т. Шевченка та філософією садка у романі „Садівник з Очакова” А. Куркова, довершеності мрії Т. Шевченка про садок-райок.

Сприйняття письменників є амбівалентними в мовному відношенні. За світобаченням Т. Шевченко і А. Курков – схожі. А. Курков є носієм європейської культури і традицій. Він позиціонує себе зі світом садівників і виявляє велику обізнаність у цій сфері, адже себе вважає садівником. Він – людина, для якої світ садівників є частиною всього світу. Своєрідною є філософія письменника, автором якої є Йосип Садовників – батько садівника Степана. Наприкінці твору довідуємось, що батько Степана перебував свого часу в місцях позбавлення волі за написану ним книгу „Книга про їжу”. Головний герой роману Ігор вирішує розкрити таємницю садівника Степана. У „Книзі про їжу” сторінка з номером сорок вісім, яка мала назву „Людина і їжа”, пояснила Ігореві аспекти життєвої філософії садівників: *„Люди, за своїм природнім ставленням до світу та їжі, поділяються на садівників і лісників. Садівники сприймають світ як сад, у якому варто відповідно поводитися: ремонтувати поламане, прикрашати побудоване, наводити лад і порядок ...”* [2, с. 242]. Наприкінці роману головний герой Ігор усвідомлює цінність свого життя: *(„– То що, за трудовою я буду „садівником з Очакова”?! – на обличчі Ігоря заграла радісна посмішка”* [2, с. 275]. Бачимо, що у свідомості Ігоря відбувається

корекція не тільки думок, а й життєвої позиції. Зрозумівши, яке місце серед садівників він займає, Ігор починає жити по-новому. Отож стверджуємо, життєва філософія „садовників” А. Куркова є своєрідним утіленням мрії Т. Шевченка про ідилічне життя.

Мріяти доводиться оповідачеві повісті „Княгиня”: коли в Україні люди стануть жити за законами Божої благодаті? Російськомовна повість Т. Шевченка „Княгиня” характеризується тим, що в ній художній час тяжіє до біографічного. Оповідь веде Т. Шевченко в поважному віці. Мандруючи Україною, він намагається побачити живописні села (він пам’ятав їх з дитинства), але жахлива реальність вражає автора. Вже на початку повісті проглядається прагнення Т. Шевченка адаптувати реципієнтів до сприймання історії чужого горя. Автор відтворює опис батьківської хати з садочком: *„Да какой сад! ... Гроша не стоят в сравнении с нашим великолепным садом: густой, темный, тихий, словом, другого такого саду нет на всем свете”* [5, с. 152]. У творі письменник поєднав усі рівні саду: від місця, де існують ніжні почуття (*„... сойдутся себе в саду, станут где-нибудь под липою или под берестом, обнимутся, поцалуются и долго-долго смотрят друг другу в очи...”* [5, с. 164]), і до його опису, ніби живого свідка, який свідчитиме на суді про людське безталання: *„Остался только сад, почерневший от дыму; стоит себе в стороне, да такой черный и страшный ...”* [5, с. 176]). Виявляючи різний ступінь градації, Т. Шевченко охарактеризував ще й проміжний рівень, на якому опинився сад: *(„... драгуния гуляла по саду и пила водку...”* [5, с. 175]. У цьому контексті сад є місцем для розваг на фоні людського голоду й смерті. Життєва філософія „садочка” А. Куркова нагадує традиції англійців (можливо, вплив на письменника дружини-англійки). Віднайдення рис схожості між цими двома творами – не складний процес. Їх єднає альфа і омега людських доль, які не бачать свого життя без саду.

Екранізуючи мрію Т. Шевченка про затишне життя, зауважуємо: жити по-новому в почорнілому саду можна, якщо, звісно, за садом доглядати. Цього прагне письменницька стихія А. Куркова, яка продовжує традиції Т. Шевченка. Зважуючи на

особливість зображення саду, зазначимо, що цей мотив матиме втілення в інших, більш ґрунтовних дослідженнях.

Література

1. Кавун Л. Синкретизм художнього мислення у прозі Шевченка / Л. Кавун // Т. Шевченко і європейська культура : зб. пр. міжнародної (33-ї) наук. шевченківської конференції. – Черкаси : Брама-Україна, 2000. – С. 197–205. **2. Курков А.** Садівник з Очакова / А. Курков. – Львів : Априорі, 2012. – 280 с. **3. Содомора А.** Шевченків сад і Франкове поле. Спроба прочитання / А. Содомора. – Львів : Априорі, 2015. – 104 с. **4. Терехова І.** Ідеал прекрасного в прозі Т. Г. Шевченка : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 „Українська література” / Ірина Олександрівна Терехова. – Дніпропетровськ, 2009. – 20 с. **5. Шевченко Т.** Княгиня / Тарас Шевченко // Шевченко Т. Повне збір. тв. : у 12 т. / Редкол. : М. Г. Жулинський (голова) та ін. – Т. 3 : Драматичні твори. Повісті. – К. : Наукова думка, 2003. – С. 152–177.

У статті розглядається мрія Т. Шевченка через філософію садка А. Куркова у романі „Садівник з Очакова”. Зіставляється повість „Княгиня” Т. Шевченка і роман „Садівник з Очакова” А. Куркова. Виявлено спільні риси та неперервність мотиву саду в романі А. Куркова.

Ключові слова: мотив, повість, роман, сад.

Шамриха Світлана

(ЛНУ імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ;
наук. кер. – к. філол. н., доц. С. А. Негодяєва)

Тарас Шевченко в рецепції Дмитра Чуба

Споглядаючи українську літературну спадщину, визнаємо її значний поступ в життєписній царині. Окрім відомих творів, що десятиліттями перебували в науково-культурному вжитку, з’явилася можливість дослідити й доробок діаспори та репресованих за різних часів авторів. Якщо брати до уваги шевченкіану української діаспори, то вона створювалася у

численних країнах світу впродовж багатьох років. Характерно, що значна частина її мала вихід на дитячого читача. Назвемо лише кілька творів. Скажімо, це „Перші кривди: Оповідання з дитячих літ Кобзаря” (1925) А. Лотоцького, „Шевченкова верба” (1923) Б. Лепкого, „Селянський король” (1949) Ю. Липи, „Шлях велетня. Ілюстрована біографічна розповідь про Тараса Шевченка” (1955) Н. Лівицької-Холодної тощо. У контексті потоку української шевченкіани для дітей доцільно розглядати й естетичні оповіді Дмитра Чуба збірок „Живий Шевченко” та „Живий Шевченко: невигаданы оповіді. Сам автор родом з Полтавщини. У бурхливі роки другої світової доля закинула його за межі України, пізніше він виїхав до Австралії.

„Живий Шевченко” та „Живий Шевченко: невигадані оповіді” – доволі вдалі спроби показати, хоча й не масштабно, все життя великого Кобзаря. На мою думку, автор ніде не намагається белетризувати події, а викладає їх стисло, постійно підкреслюючи достовірність посилання на джерела.

Це не просто знакова характеристика масиву художніх біографій, але й вагомий показник для виявлення основних пластів українського історико-біографічного доробку, диференціації життєписів Тараса Шевченка в рецепції Д. Чуба – що склало актуальність та мету нашого дослідження.

Переходячи безпосередньо до аналізу самого есе Д. Чуба „Живий Шевченко: невигадані оповіді”, варто відзначити його багатоплановість і посвяту дітям. Вісімнадцять документальних новел твору розкривають різні сторони життя Кобзаря, консолідуючи при цьому увагу на головних рисах його творчості й колізіях особистої долі. Відірваність від основних архівних джерел, певна розмитість меж есе не дали змогу автору створити саме синтезований твір з художньою основою, але не завадили комплексно розташувати найвагоміший біографічний матеріал.

Історико-біографічний жанр має, безперечно, ряд своїх специфічних законів, дотримання яких є передумовою правдивого висвітлення життя й діяльності видатної особи. Але більшою свободою творення скористувався Д. Чуб, що перебував за межами континентальної України, в Австралії. Але відмінність в лексичному складі, ідейні акценти в українській національній традиції роблять його твір „дітям” емігрантської

школи, призначеним передусім для екзилії нашого народу. Хоча це не заперечує значення „Живий Шевченко: невигадані оповіді” в загальній шевченкіані.

Перше знайомство з ще молодим Тарасом Чуб подає на матеріалі спогадів сучасників поета. Тут можна зрозуміти обережність і певну обмеженість в доборі художніх засобів, бо саме портретні характеристики, манери вдягатися й загальні риси зовнішнього вигляду не можуть слугувати предметом необмеженого вимислу. Це ті статичні величини, які автор біографічного твору змушений використовувати з огляду на історичну відповідність. Інша річ, коли зовнішній вигляд історичної особи до нас не дійшов. Д. Чуб усвідомлював при створенні свого твору, що орієнтація на юного адресата вимагає обов'язкове зриме знайомство з предметом зображення, інакше важко протягнути нитку живого розуміння історичної величі Шевченка. На основі достовірних спогадів автор подає збірні портретні характеристики поета Петербурзького періоду та під час його поїздок в Україну. Основу становлять свідчення Сошенка, Чубинського, Моргуна, Тургенєва, Клопотовського та Шершавицького. З них вимальовується образ міцної фізично й духовно людини, на якій наклали слід великі життєві випробування й яка позначена печаткою геніальності. Звичайно, при використанні мемуарних джерел не можна покладатися сліпо на їхню цілковиту достовірність, так як вони є насамперед особистими враженнями оточуючих Шевченка людей, конкретно прив'язані до певних періодів життя.

Витоки творчого обдарування Шевченка, його перші літературні спроби штрихами подані в оповіді „Скринька з віршами”. Коротко розповівши про тягу поета з дитинства до поетичного слова, Чуб безпосередньо переключиться на перші проби пера. Базуючи розповідь на малоімовірному епізоді про „скриньку з віршами під ліжком”, що його згадує в своїх спогадах Мартос, автор відходить від чіткої концепції становлення епохального таланту поета. Спогади Мартоса, особливо згаданий епізод, піддав критиці авторитетний дослідник життєвого шляху Шевченка О. Кониський.

Правдоподібно показано тяжіння Шевченка до поезії та малярства. Вирішення цієї проблеми полягло швидше в ідейній

площині, ніж в естетичній. Наводячи аргументи на користь розвитку в поета більшого нахилу до живого українського слова, ніж до академічного пензля, Чуб не задовольняється простою констатацією факту, бо хоча „*автор біографічної повісті – раб фактичного матеріалу, але він небагато досягне, якщо буде тільки хронікером*”. Автор підкреслює, що незважаючи на зовнішній тиск оточення Шевченка, яке бачило в ньому тільки художника, доля України не могла бути достатньо розкрита поетом в межах класицизму, домінуючого в тогочасній російській художній школі. Навіть втрата прихильності найближчих друзів і вчителів не могла зупинити Шевченка в його нестримному потязі до поезії, що зумовило, врешті, високий драматизм його долі. Д. Чуб слушно наголошує, що з виходом „Кобзаря” розпочалася нова доба в українській літературі. У його замальовці „Твори Шевченка, їх напасники і оборонці” подано правдиву картину тогочасного шельмування російськими шовіністами перших паростків нової української літератури. Якщо радянські письменники були змушені в силу суспільно-політичних обставин спотворювати дійсність – подавати В. Белінського „другом” поета, чи щонайменше взірцем для починаючого літератора, Чуб не був зв’язаний ідеологічними догмами, тому широко показав усю ворожу сутність висловлювань В. Белінського, його шельмування Шевченка цілковите неприйняття та небажання розуміти права української мови і літератури на самостійний розвиток.

Справедливо наголошується, що контрастом до блюзнірського ставлення до творів Шевченка з боку частки російської інтелігенції виступає нечувана популярність творів Кобзаря серед усіх без винятку верств українського суспільства. Автор звертає увагу юних читачів на те, що для народу він став своєрідним пророком, для найвидатніших тогочасних вітчизняних митців він був орієнтиром і надією на відродження нашого слова, променем в мрячних хащах зрусифікованої культури. У цій частині твору дала про себе знати полемічна тональність авторської манери живописання.

Та не лише на ідеологічному фронті точилося запекла боротьба. Наступна документальна новела „Жінки в житті Шевченка” – чи не найбільша в повісті Чуба. Ця драматична

сторінка в особистому житті поета породжує роздуми про сенс її художнього осмислення.

Автору вдалося зберегти толерантне ставлення до особистого життя Шевченка. Інколи для досягнення більшої виразності автор вдається до цитування творів поета, присвячених тій чи іншій особі. Особливо насичена присвята Оксані, його першому коханню. Сам Шевченко був дуже чутливий, здатний на полум'яне кохання. Мріяв він й про спокійне родинне щастя. Вводячи в конкретних випадках спогади сучасників і особисті враження поета, Д. Чуб створив правдиву картину драматичного пошуку Шевченком своєї „другої половини”.

В есе „Живий Шевченко” належну увагу приділено любові Кобзаря до дітей. Автор справедливо наголошує, що *“діти ... завжди були предметом його любові й радості. Діти теж його любили безмежно”* [2, с. 102]. Він не мав своїх дітей, хоча ставився до чужих, як до рідних. Важка недоля не зробила його серце черствим. У розділі „Шевченко і діти” Д. Чуб яскраво ілюструє любов поета до дітей. На жаль, автор не ввів у текст твору ряд цікавих і хвилюючих мозаїчних епізодів про спілкування Шевченка з дітьми різних національностей. Замальовка „Знання мов, улюблені книжки, письменники” присвячена творчим і особистим взаєминам Шевченка з українськими, польським і російськими митцями. Та якщо автори радянських біографій поета, боячись звинувачень в націоналізмі, віддавали перевагу російському впливу на Шевченка, то Д. Чуб навпаки намагається повністю вивільнити великого Кобзаря з під цього впливу. Особливо чітко це спостерігаємо в наступній частині „Любов до України і ненависть до ворога”. У самій назві закладено певний сенс – ворог в однині мав значити Росію. Автор зазначив: *„В цьому питанні ближчий до історичної правди відомий письменник і дослідник з української діаспори Василь Барка. У монографії „Правда Кобзаря” (Нью-Йорк, 1961) він писав: „...Знаходилися серед російської громади однодумці його, справжні світочі творчої думки і протестанти проти москалізму. Передусім - митець, що був найсвітлішою постаттю для молодого Шевченка, вчителем його, духовним батьком і захисником...”*

Поет звав його: „Карл Великий”; то маляр Карл Брюллов” [3, с. 42-43]

Окремо пише Д. Чуб про патріотизм Шевченка. Д. Чуб все таки не уникає певної „міфологізації”: *„можливо, це викликано й тим, що, скажімо, Шевченко” [3, с. 102] національний символ України, в свідомості багатьох поколінь він значить куди більше, ніж просто поет і художник” [2, с. 130]. Хоча, тут він свідомо протиставляє себе радянським шевченкознавцям: „патріотизм і боротьба проти Росії за вільну Україну” – це складова частина життя і творчості Т. Шевченка. Та не так його хочать показати сьогодні підсоветські критики” [1, с. 121].*

Д. Чуб спростовує і твердження про те, що поет зрікся України, написавши ряд творів російською мовою. Це він доводить на прикладі перекладу російською мовою поеми „Слепая”, яку Шевченко свідомо не друкував за свого життя.

Документальна новела „Улюблені пісні” найменша в творі Д. Чуба. Та вона насичена важливими спостереженнями. До найулюбленіших пісень поета належали „Зіронець”, „Тяжко-тяжко в світі жити” та деякі інші. Талант Шевченка виявився не тільки у вмінні писати і малювати, але й у гарному співі.

Замальовка „Арешт поета” відтворює події 5 квітня, коли Шевченко поспішав на весілля М. Костомарова, де мав би бути старшим боярином, але його заарештували на переправі. Цим розпочалися довгі роки неволі. Причини арешту й самого суворого покарання поета в його образливих поетичних випадках проти царської родини, за гроші якої його було звільнено з кріпацтва. Та Д. Чуб наполягає на ідейній участі Шевченка в діяльності Кирило-Мефодіївському братстві. Уже в наступних оповідях „На шляхах неволі”, „Полювання на тигра” і „Шевченко на сцені” в хронологічній послідовності автор подає роки заслання поета, вказуючи на негативні й зрідка позитивні моменти цього періоду.

Одна з особливостей обдарування Д. Чуба полягає в тому, що він вдало вибудовує матеріал у своїх історичних новелах. Виграшним виявився ракурс динамічного розгортання подій, чого не так легко досягти, коли справа йдеться про загальновідомі документальні речі. З цього погляду варта уваги

замальовка „На крилах слави”. Тут представляється Кобзар дещо в незвичному для нього стані: „У Петербурзі наш поет скоро стає модною постаттю. Старі й нові друзі, земляки й чужинці – вся петербурзька еліта шукає знайомства і приятелювання з Шевченком” [3, с. 134]. Та незважаючи на те, що він був оточений увагою з боку найвидатніших людей того часу, серце його було в Україні. Особливо хвилююче Д. Чуб зображує останню подорож Шевченка в Україну. Це було повернення не тільки до своїх братів, але й повернення до своїх старих знайомих. Та і для багатьох без пафосу він став рідним завдяки своїм життєвим поезіям. Новела „Нове видання „Кобзаря” розкриває своєрідний триумф українського слова за умов жорстких утисків. Але важкі роки солдатчини далися взнаки на здоров’ї поета. Знесилений хворобою, він помирає. Д. Чуб ретельно подає опис подій, що пов’язані зі смертю великого Кобзаря. Він не залишився самотнім, та вже ніщо не могло його врятувати. Смерть прийшла до Шевченка саме в час нового піднесення його творчої активності.

Отже, є підстави твердити, що твори Д. Чуба „Живий Шевченко” та „Живий Шевченко: невігадані оповіді” та розкрили основні віхи життя й творчості нашого Кобзаря. У відносно невеликому за обсягом витворі було сконцентровано за певними ідейними домінантами наявний біографічний матеріал. Сам автор не виступив у ролі стороннього глядача, часто сам включався в оповідь, давав свою оцінку тому чи іншому висловлюванню поета. Його твір і сьогодні читається легко й спродукує в подальшому нові ракурси дослідження в шевченкіані.

Література

1. Братусь І. Аспекти вивчення жанрових особливостей історико-біографічних творів / І. Братусь. – Сучасний погляд на літературу. – К., 2000. – С. 128-132. **2. Чуб Д.** Живий Шевченко. / Дмитро Чуб. – К. : Веселка, 1994. – 140 с. **3. Чуб Дмитро.** Живий Шевченко: невігадані оповіді / Дмитро Чуб. – К. : Ярославів Вал, 2013. – 272 с.

У статті розглядаються у контексті потоку української шевченкіани для дітей естетичні оповіді Дмитра Чуба збірок „Живий Шевченко” та „Живий Шевченко: невигадані оповіді”. Зазначено, що вони є вагомим показником для виявлення основних пластів українського історико-біографічного доробку, диференціації життєписів Тараса Шевченка в рецепції Д. Чуба.

Ключові слова: біографія, Чуб, шевченкознавство, рецепція.

Шпинюк Тетяна

(ЛНУ імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ;
наук. кер. – к. філол. н., доц. І. Є. Бойцун)

Світоглядні позиції молоді у творах Анатолія Дністрового

Історичне значення творчості та життєвого шляху Тараса Шевченка відіграє значну роль у мистецькому та культурному житті України як незалежної держави. Ми не можемо собі уявити нашу літературу без творів Шевченка, що водночас розкривають сутність тієї епохи, у яку творив митець, та мистецтво, у розвиток якого він також вніс значні корективи.

Останнє десятиліття ХХ століття позначилося плідними шуканнями українських письменників. Найбільший успіх мали історичні романи Юрія Мушкетика „На брата брат” (1996), Миколи Вінграновського „Северин Наливайка” (1996), Романа Іваничука „Орда” (1992), „Рев оленів нарозвидні” (2000), роман у віршах Ліни Костенко „Берестечко” (1999).

Представників старшого й молодшого поколінь українських письменників об’єднує постмодерністське бачення світу, життя та буття людини ньому, як соціальної істоти, яка переживає тяжке і сповнене невиправданих надій існування на зламі століть. Як сказав Микола Жулинський: *„Молоді літератори живуть у „світі розщеплень”, для них, за висловом Степана Процюка,*

*Стогне вчорашній канон,
Наче барокова дівка.*

Тане весною й вином –

Кров'ю залита долівка” [5, с. 638].

Найпомітнішими сюжетами, написаними на основі реальних подій, вирізняється „знавець підліткових душ і вчинків” Анатолій Дністровий – київський романіст, поет, есеїст, засновник і учасник групи „Друзі Еліота” (1993-1996). Він автор п’ятнадцяти книг: поетичних збірок „Жовта імла” (2001), „Покинуті міста” (2004); вибраного „Хроніка друкарської машинки” (2009); романів „Дрозофіла над томом Канта” (2010), „Пацики” (2005); інтелектуальної прози „Автономія Орфея” (2008), „Злами й консенсус” (2008), „Письмо з околиці” (2010). Але центральними і найбільш показовими романами письменника є „Пацики” та „Місто уповільненої дії”.

Метою нашої розвідки є з’ясування світоглядних позицій молоді в сучасному урбанізованому соціумі на прикладі героїв романів Анатолія Дністрового.

Наше завдання полягає у з’ясуванні впливу світу на життя підлітків і знаходження „людини в тяжких моральних та життєвих невдачах”.

Дія романів відбувається в депресивних спальних районах Тернополя останніх останніх років СРСР, в середовищі проблемних підлітків (тинейджерів) із неблагополучних сімей. Характеристики дітей розпорошені у творі, подаються різними персонажами. Поступово окреслюється узагальнений портрет покоління 90-х років ХХ століття. Зокрема, коли підлітки ходять на пари до училища, від них викладачі завжди вимагають чогось неможливого (на їхній погляд) і це їм постійно набридає, гнітить, вони виходять з себе. Ось безкомпромісні докази цього:

- „покидьки суспільства”;
- „всіх вас (це вже до цілої групи) повиганяли зі шкіл”;
- „ви не здатні вчитися з нормальними людьми”;
- „на багатьох із вас чекає тюрма”;
- „єдиними вашим порятунком є училище”;
- „це останній ваш шанс і не треба показувати з себе героїв”;
- „це нічого не варті”;

- „ви – маленькі злочинці, шпана”;
- „вам у житті нічого не світить” [10, с. 184].

Такі вислови викладача яскраво розкривають суть підлітків, які тим чи іншим чином стануть такими, як їх схарактеризувала викладач (своєрідне програмування цілого покоління на негатив). Та на протигагу тинейджерам, які виступили у творі у досить темному, негативному світлі, автор з погляду останніх характеризує нам самого викладача: „Ця маленька жіночка, голова якої крутиться, як пропелер, двічі робить нам зауваження через наші з Риньою перешіптування й урешті виходить із себе, вибухає, як ураган, і виливає на нас весь свій гнів, на який тільки здатна” [4, с. 184].

Світоглядні позиції молоді формуються під впливом цього ж таки світу: життя людей, музики, ЗМІ, закритості і недоторканості окремих тем суспільства. Тобто їх приваблює все те, що заборонене, нове й незрозуміле, як для звичайної людини. Для кожного із героїв постає його життя як на долоні в конкретних ситуаціях та моментах істини.

Наприклад, світоглядні позиції Тюлі можна окреслити декількома влучними словами: розбійність, повна байдужість, здібності лідера вести за собою. Хлопцю байдуже, що через них померла людина. Більш за все його хвилює інше – щоб не покарали.

Мишці взагалі все здається, що вона живе уві сні, що вона зможе змінити своє життя в один момент. Так дівчина його змінить, але легкість поведінки, нерозумність і постійне споглядання на інших роблять свою справу: вона захворіла сифілісом і стає відразою для всіх. Та, мабуть, цей момент на природі споглядання один одного і виявлення ознак хвороби якнайяскравіше ілюструють світогляд і життєві позиції компанії підлітків.

Інших героїв романів Бідона, Циркуля, Булавку, Артура можна об’єднати в одну групу наркоманів і окреслити їхні життєві пріоритети: насолода життям за допомогою наркотиків.

Та не слід наголошувати лише на „безкультурщині”, ганебній та аморальній поведінці підлітків, які, очевидно, стали жертвами епохи, яка настигла їх у саме в цьому віці. Адже вони

не винні в тому, що світ змінюється, насичується новими звичками, культурою, моральними нормами, які є неприйнятними для радянського суспільства, що втрачає свої позиції в останні роки. Підтвердженням цього є слова таксиста: „У наше время такого не було” [2, с. 50].

Мати головного героя, чи не єдина з усіх, намагається підтримати свого сина, прийти йому на допомогу, настановити на вірний шлях, що нарешті вивів би його до чудового й безтурботного життя. Вона є уособленням наснаги й постійних дитячих спогадів з дитячих літ свого сина, які були такі безтурботні і невинні: „Вона говорить про моє дитинство, про життя над озером на Новому світі, де на Березовій біля військової частини стояла наша хата...якби я хотіла, щоб ти завжди був маленьким” [2, с. 85].

На знак протесту герої опановує мистецтво розфарбовувати стіни зі своєю знайомою Ляньою: „Бомбер – це той, хто розмальовує стіни у важкодоступних місцях, наприклад, на висоті, і ризикує мати неприємності з поліцією. Цьому вона навчилася у свого троюрідного брата, який живе в Канаді” [2, с. 35].

Усвідомлення неправильності ситуації, потреби щось змінити притаманне лише одному героєві – Бодью Машталіру. Він – спортсмен, боксер, який не бачить майбутнього в цьому місті і прямо говорить своїм друзям: „Звідси нада звалювати, да, да, якщо хочете чогось у цьому сраному житті досягнути – першим ділом нада виїхати з Тернополя і забути все це, як дурний сон” [2, с. 215].

Навіть доходить до того, що головний герой не витримує присутності новоспеченого батька, який вже дістав своїм смородом ніг, грибок, пияцтвом із друзями і застосовує кухонний ніж, щоб покінчити з цим раз і назавжди: „Мене це все дістало! Краєм ока біля столу помічаю невеличкий ніжик, яким вони перед тим нарізали квашені огірки, хапаю й різко б'ю двічі вітчимам в бік. Страшенно трусяться руки, і я ламаю сірник за сірником” [4, с. 223].

Дмитро Стус так говорить про цей роман: „...сповідальний роман про долі старшокласників маленьких містечок Західної України, яким судилося входити в життя без жодних перспектив на майбутнє... Такі романи не вирок, а пропозиція до роздумів, тексти, які колись скажуть більше правди, ніж усі підшивки газет за останні двадцять років” [1, с. 12].

Світоглядні позиції молоді у творах Анатолія Дністрового окреслюються у таких типажах: Тюля – розбишацтво, кривдження інших, байдужість до ближнього та наслідування батьківських ганебних вчинків; Мишка – байдужість до своєї ж долі, безвідповідальність, безкомпромісність, мрія про повернення до нормального людського життя; Бідон – наркотики – ось його життєва позиція і світогляд, все інше не важливе. „Людиною ж у тяжких моральних та життєвих невдачах” у цих творах можна назвати головного героя Олега, який ілюструє потребу в нормальності, чуттєвості, ставленні до будь-якої людини й наркомана, як до людини, коли їй погано, коли потрібно навіть рятувати. Оля також є таким образом. Її виховання можна сказати нонсенсом у такому світі. Цим образом автор хотів показати, що ще не все втрачено і, як побудувати своє життя, вирішує кожна людина.

Література

1. **Баран Є.** Літературне дев'ятдесятництво. Історія й істерія (література 90-х років) / Євген Баран // Березіль. – 2000. – № 3–4. – С. 182 – 185.
2. **Бондар-Терещенко І.** Ostмодерн: геопоетика, психологія, влада : монографія. / Ігор Бондар-Терещенко. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – 144 с.
3. **Дністровий Анатолій** „Країна реально в дупі бачила своїх героїв” // Літакцент. – 2010. – 19 листопада [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litakcent.com/2010/11/19/anatolij-dnistroyuj-krajina-realno-v-dupi-bachyla-svojih-herojiv/>
4. **Дністровий А.** Місто уповільненої дії / А. Дністровий. – К. : Приватна колекція, 2003. – 126 с.
5. **Наукові** записки Національного університету „Києво-

Могиянська академія” : научное издание. Т. 20–21. Теорія та історія культури / Національний університет „Кієво-Могиянська академія” ; Національний університет „Кієво-Могиянська академія”. – К. : КМ Академія, 2001. – 128 с. **6. Філоненко Н. М.** Мотив інакшості як екзистенційна категорія в прозі Анатолія Дністрового / Н. М. Філоненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=9816&chapter=1>

У статті з’ясовуються світоглядні позиції молоді в сучасному урбанізованому соціумі на прикладі героїв романів Анатолія Дністрового. Ілюструється вплив світу на життя підлітків і знаходження „людини в тяжких моральних та життєвих невдачах”.

Ключові слова: позиція, підлітки, людина, ситуація, суспільство.

Юник Анастасія

(ЛНУ імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ;
наук. кер. – к. філол. н., доц. О. А. Двучичанська)

Творчість Тараса Шевченка через призму літературознавчих праць В. Петрова-Бера

Постать Т. Шевченка стала культовою в українській літературі. Тому, не дивно, що дослідженням творчості Кобзаря займалися і самі письменники: В. Барка, Б. Лепкий, Є. Маланюк та інші. Значне місце у цих розвідках займають роботи В. Петрова-Бера.

Метою статті є дослідити творчість Т. Шевченка крізь призму літературознавчих праць В. Петрова-Бера.

В українській науці є три найвідоміші праці В. Петрова-Бера про Кобзаря: „Тарас Шевченко як поет нації”, „Провідні етапи розвитку сучасного шевченкознавства”, „Естетична доктрина Шевченка”.

У статті „Естетична доктрина Шевченка” В. Петров зазначає, що шевченкознавство 20–30-х років акцентувало увагу лише на вивченні біографії письменника та формальній стороні

його поезії, не висуваючи при цьому „власної концепції Шевченка-поета” [3, с. 1063].

Беручи за приклад поему „Сон”, автор говорить про прийом сну, який не був новим для літератури. Але, на відміну від енських романтиків чи творів Е.-Т.-А. Гофмана та Едгара-Алана По, у Т. Шевченка відбувається зміщення акцентів реальності: гротеск має чітке революційне забарвлення. За словами Петрова, гротеск обернено на політичний памфлет, запис сну – на акт лютої пекучо-неприятної царененависти [3, с. 1066].

У статті докладно проаналізовано поеми Т. Шевченка „Сон”, „Гайдамаки”, „Великий льох”, простежено еволюцію у творчості поета. Так, В. Петров стверджує: *„Шлях творчого розвитку Шевченкового від «Гайдамаків» 1841 р. до „Великого льоху” 1845 р. ішов від історичної поеми до містерії. „Великий льох” зберігає ту саму революційну непримиренність, ту саму національну ненависть, що були властиві й „Гайдамакам”. Але історизм втрачає точність історичного відображення. Шевченко розчленовує дійсність, дешифрує реальність. Тему революційного гніву, тему непримиренності перенесено в аспект метафізичної абстракції. З прямого показу ненависті зроблено містерію кари”* [3, с. 1067].

У „Гайдамаках” діють соціальні особи – наймит Ярема Галайда, ватажок гайдамаків Гонта, конфедерати, а дійові особи „Великого льоху” – душі: *„Як сніг, три пташечки летіли / Через Суботове і сілиф / На похиленому хресті / На старій церкві // «Бог просить / Ми тепер душі, а не люди...”* [1, с. 288].

„Гайдамаки” показують трагедію Гонти, що зарізав своїх синів. „Великий льох” показує ледь вловимі порухи надсвідомого: *„Мене мати забавляла, На Дніпр поглядала; І галеру золотую Мені показала [...] Я глянула, усміхнулась... Та й духу не стало! Й мати вмерла, В одній ямі Обох поховали! От за що, мої сестриці, Я тепер караюсь, За що мене на митарство Й досі не пускають. Чи я ж знала, ще сповита, Що тая цариця – Лютий ворог України, Голодна вовчиця!..”* [1, с. 292].

За визначенням самого автора, „Гайдамаки” – історія; „Великий льох” – містерія. Реальність ірреалізується. Дійсність

деформується. Персонажі, ландшафт, деталі, система образів розробляються відповідно до вимог доктрини [3, с. 1067].

У статті „Тарас Шевченко як поет нації” В. Петров глибоко дослідив поему „Гайдамаки” на рівні змісту та форми. Не оминув автор і проблему жанру, наголосивши, що це й історичний твір, і психологічний, і національний. Серед тем твору основну увагу акцентовано на темі „крові”, з якої „виростає тема держави” [4, с. 54].

Крім цього, В. Петров порівнює долю Т. Шевченка з долею Яреми, говорячи про душевне піднесення „після років пригноблення він одразу випростовується в увесь зріст” [4, с. 50]. На думку автора статті, Шевченко міг би замкнутись у собі, відділитись від народу, відчутти себе митцем і паном, „жити лише в собі й лише для себе” [4, с. 51], а він („Шевченко – Ярема”) „своє відчуття звільненості і лету перетворює на відкриття України” [4, с. 51].

В. Петров-Бер говорить про священність „Кобзаря” для нашого народу: „*«Кобзар» Тараса Шевченка – це біблія українського народу. І якщо якийсь народ і має біблію народу, то це український народ*” [4, с. 44].

На його думку, поезія Т. Шевченка не має часових меж: „*І це ми, лише ми вишуємо: «Ой повій, повій, вітре, через море, / Та з Великого Лугу, / Суши наші сльози, заглуши кайдани, / Розвій нашу тугу»*” [2, с. 183].

Праці В. Петрова цілком відповідають канонам наукових статей, аргументовані фактами, доказами, цитатами, кваліфікованим літературознавчим аналізом та філософською думкою професіонала. Заслуговує високої оцінки й концепція розвитку шевченкознавства, окреслена В. Петровим: чітко, логічно, масштабно.

Література

1. Шевченко Тарас Кобзар / Т. Г. Шевченко; вст. ст. та примітки Р. Полонського; худож.-оформ. Г. В. Кісель. – Харків : Фоліо, 2012. – 736 с. **2. Шевченко Тарас** Кобзар / Передм. П. Мовчана. / К. : Видавничий центр „Просвіта”, 2011. – 736 с. **3. Петров В.** Естетична доктрина / Віктор Петров // Розвідки. – Т. 2. – К. : Темпора, 2013. – 576 с. **4. Петров В.** Тарас Шевченко

як поет нації / Віктор Петров // Зарубіжне шевченкознавство (з матеріалів УВАН). Частина 1. – К. : Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2011. – С. 43–62.

Стаття присвячена літературознавчим працям В. Петрова-Бера про творчість Т. Шевченка. У статті проаналізовано найвідоміші роботи літературознавця у галузі шевченкознавства 20–30-х років ХХ століття, акцентовано увагу на поемному доробку Кобзаря та його значимості в історії української літератури. Схарактеризовано схоже та відмінне у творчості Шевченка та зарубіжних письменників-романтиків.

Ключові слова: шевченкознавство, науковість, містерія, гротеск.

Наукове видання

Матеріали

X Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції
„Творчість Тараса Шевченка в контексті доби”

Відповідальний за випуск:

доц. Бойцун І. Є.

Коректор:

доц Бойцун І. Є.

Комп’ютерне макетування:

доц. Бойцун І. Є.

Здано до склад. 15.03.2017 р. Підп. до друку 31.03.2017 р.
Формат 90*60. Папір офсетний.
Гарнітура Times Nev Roman. Друк ризографічний.
Ум. друк. арк. 6,22 Наклад 200 прим. Зам. № 14.

Видавець і виготовлювач

**Видавництво Державного закладу
„Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”**

пл. Гоголя, 1, м. Старобільськ, Луганська обл. 92703.
Тел./факс: (06461) 2-16-02.
e-mail: luguniv.info.edu.ua@gmail.com

*Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ДК № 3459
від 09.04.2009 р.*